

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

БУГАЙЧУК К.Л., МОРГУНОВ О.А., ПРІБИТКОВА Н.О.

**ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ
(ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ВИКРИВАЧАМИ,
ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ)**

Інформаційно-практичний довідник

*Рекомендовано Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Харків
2022

Рецензенти:

Шатрава С.О. – завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Іванцов В.О. – заступник декана факультету № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Фодчук А.Б. – начальник Управління запобігання корупції МВС України, доктор філософії з галузі знань «Право».

Рекомендовано до друку
Вченою радою Харківського національного університету
внутрішніх справ
(протокол № 13 від 23.12.2022 р.)

Бугайчук К.Л., Моргунов О.А., Прібиткова Н.О. Діяльність уповноважених осіб щодо запобігання корупції (організація роботи з викривачами, запобігання конфлікту інтересів): інформаційно-практичний довідник; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. 137 с.

У довіднику висвітлено правові засади та організацію діяльності уповноважених осіб щодо роботи із викривачами корупції, а також у сфері запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Видання буде корисним курсантам, слухачам магістратури, ад'юнктам, аспірантам, докторантам, викладачам закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції, співробітникам ЦОВВ системи МВС, а також інших органів державної влади, організацій, підприємств та установ.

Матеріали довідника можуть бути використані при проведенні підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції.

УДК [342.9+343.1]:328.185(477)(035)

ЗМІСТ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ ЩОДО РОБОТИ ІЗ ВИКРИВАЧАМИ КОРУПЦІЇ.....	5
1.1. Вступ. Законодавство Європейського Союзу у сфері захисту викривачів.....	5
1.2. Поняття та нормативне регулювання правового статусу викривача корупції.....	7
1.3. Набуття статусу викривача корупції.....	9
1.4. Набуття статусу викривача в кримінальному провадженні та провадженні у справах про адміністративні правопорушення	12
1.5. Канали повідомлення інформації про корупцію	16
1.6. Алгоритм роботи із повідомленнями викривачів про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень	23
1.7. Подання про виявлення та подальше усунення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.....	31
1.8. Основні повноваження та права уповноважених суб'єктів щодо роботи із викривачами.....	36
1.9. Права та гарантії захисту викривача.....	39
1.9.1. Захист трудових прав викривача	40
1.9.2. Забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність.....	48
1.9.3. Забезпечення права викривача на отримання інформації	52
1.9.4. Забезпечення права викривача на отримання безоплатної вторинної правової допомоги	55
1.9.5. Право викривача на забезпечення безпеки	57
1.9.6. Право викривача на отримання винагороди	59
1.10. Окремі складові правового статусу викривача у кримінальному провадженні та у провадженні в справах про адміністративні правопорушення	61
1.11. Впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень	66

II. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ. ДОТРИМАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ..... 69

2.1. Терміни, що пов'язані із виникненням конфлікту інтересів	69
2.2. Конфлікт інтересів: загальні положення, поняття, види та нормативно-правове забезпечення	70
2.3. Основні складові конфлікту інтересів.....	73
2.3.1. Приватний інтерес	73
2.3.2. Службові/представницькі повноваження	75
2.3.3. Суперечність між приватним інтересом та повноваженням	78
2.4. Обов'язки осіб, на яких поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо запобігання корупції.....	81
2.5. Діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) щодо виявлення конфлікту інтересів	86
2.6. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів	89
2.6.1. Загальні правила запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.....	89
2.6.2. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.....	94
2.6.3. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав.....	95
2.7. Дотримання інших обмежень щодо запобігання корупції.....	97
2.7.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища.....	97
2.7.2. Обмеження щодо одержання подарунків	98
2.7.3. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	100
2.7.4. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування	103
2.7.5. Обмеження спільної роботи близьких осіб	104

I. Організація діяльності уповноважених осіб щодо роботи із викривачами корупції

1.1. Вступ. Законодавство Європейського Союзу у сфері захисту викривачів

За останні роки державна влада України доклала чимало зусиль для боротьби із проявами корупції, що є головним пріоритетом її діяльності, а також однією із умов європейської та євроатлантичної інтеграції. В цьому аспекті слід звернути увагу на реалізацію такого інноваційного напрямку антикорупційної політики, як розбудова інституту викривачів корупції.

Слід відмітити, що національний досвід в цій сфері базується на стандартах, вимогах та практиках країн Європейського Союзу, які мають чималий досвід протидії корупції як на національному, так і на наднаціональному рівнях.

Так у 2019 році була прийнята **Директива (ЄС) 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС»¹**, яка встановлює правила та процедури для захисту «викривачів», осіб, які повідомляють інформацію, яку вони отримали в контексті професійної діяльності на предмет порушень законодавства ЄС у ключових сферах політики. Зазначені порушення включають в себе, як протиправні дії чи бездіяльність, так і зловживання.

Директива доповнює спеціальне законодавство ЄС, яке вже включає норми щодо повідомлень про порушення (зокрема, щодо фінансових послуг, відмивання грошей, фінансування тероризму, безпеки транспорту та захисту навколишнього середовища).

У цьому документі даються базові визначення «викривачів», що застосовуються у законодавстві країн ЄС:

1) «особа, яка повідомляє про порушення» – фізична особа, яка повідомляє чи розкриває для громадськості інформацію про порушення,

¹ Directive (EU) 2019/1937 of the European parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://tinyurl.com/ygdesnly>

яку вона отримала в межах виконання нею діяльності, пов'язаної із роботою;

2) «особа, яка сприяє повідомленню» – фізична особа, яка допомагає особі, яка повідомляє про порушення, в процесі повідомлення про порушення в межах діяльності, пов'язаної з роботою, і допомога якої повинна бути конфіденційною.

Директива 2019/1937 закріплює єдині мінімальні стандарти щодо захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства, які стосуються таких сфер: державні закупівлі; фінансові послуги, продукти та ринки, запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму; безпека продуктів та їх відповідність стандартам безпеки; безпека на транспорті; охорона навколишнього середовища; радіаційний захист та ядерна безпека; безпека харчових продуктів та кормів, здоров'я та добробут тварин; громадське здоров'я; захист прав споживачів; захист приватності та персональних даних; безпека мереж та інформаційних систем.

Стаття 19 Директиви 2019/1937 містить **заборони щодо будь-якого переслідування осіб**, які повідомили про правопорушення, зокрема, у формі:

- відсторонення, скорочення, звільнення з посади;
- пониження в посаді чи ненадання підвищення за посадою;
- зміна місця роботи, зменшення розміру заробітної плати, зміна графіка роботи;
- негативна оцінка роботи чи негативні рекомендації для працевлаштування особи;
- застосування будь-якого адміністративного заходу, стягнення чи інших санкцій, в т.ч. фінансових;
- примусу, залякування, домагання чи громадського осуду;
- дискримінації, несприятливого чи несправедливого ставлення;
- непереведення тимчасового трудового договору в постійний трудовий договір у випадку, коли працівник мав законні очікування, що йому буде запропоновано постійну роботу;
- передчасне припинення тимчасового трудового договору;
- завдання шкоди, зокрема репутації особи (наприклад, у соціальних мережах), матеріальних збитків, як-от: втрата бізнесу чи упущений дохід;

- внесення до «чорних» списків на основі офіційних чи неофіційних домовленостей, що може вплинути на неможливість у майбутньому працювати в певній сфері чи галузі діяльності;
- анулювання ліцензії чи дозволу;
- направлення до психіатра чи на медичну консультацію.

Держави-члени забезпечують, щоб інформація, що ідентифікує особу, яка повідомляє про порушення, не розкривалася жодній особі, окрім уповноважених працівників, до компетенції яких належить отримання та реагування на повідомлення, без чіткої згоди такої особи. Це також застосовується до будь-якої іншої інформації, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено особу, яка повідомляє про такі порушення.²

1.2. Поняття та нормативне регулювання правового статусу викривача корупції

Відповідно до статті 1 Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» **викривачем визнається** фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчанням або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.³

Таким чином, можна зробити висновок, що ознаками викривача корупції мають бути наступні:

- 1) викривач – це фізична особа, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства;
- 2) викривач має переконання, що інформація про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень, якою він володіє є достовірною;

² Directive (EU) 2019/1937 of the European parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://tinyurl.com/ygdesnly>

³ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

3) повідомлення викривача містить інформацію, тобто такі фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного правопорушення та можуть бути перевірені;

4) інформація стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчанням. Достатнім для визнання особи викривачем є отримання ним інформації про корупційне правопорушення під час здійснення одного із вищевказаних видів діяльності.

Нормативною основою функціонування інституту викривачів корупції в Україні є наступні акти та документи:

1) Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції»

2) Наказ НАЗК від 02.04.2020 № 127/20 «Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»».

3) Роз'яснення НАЗК від 24.02.21 № 3 «Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»».

4) Роз'яснення НАЗК від 24.02.21 № 4 «Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність».

5) Роз'яснення НАЗК від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача».

6) Роз'яснення НАЗК від 09.07.2020 № 6 «Щодо надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги».

7) Роз'яснення НАЗК від 14.07.2020 № 7 «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»».

8) Роз'яснення НАЗК від 26.10.2020 № 10 «Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні».

9) Роз'яснення НАЗК від 09.12.2020 № 11 «Щодо правового статусу викривача у провадженні про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією».

10) Роз'яснення НАЗК від 18.06.21 № 6 «Щодо забезпечення права викривача на отримання інформації».

11) Роз'яснення НАЗК від 01.06.2022 № 8 «Щодо гарантій захисту трудових прав викривача».

1.3. Набуття статусу викривача корупції

Відповідно до статті 53-3 Закону України «Про запобігання корупції» **права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.**

Корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність/

Правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.⁴

Для точного виокремлення моменту набуття статусу викривача слід звернути увагу на Постанови Верховного Суду України у справі № 815/2074/18 від 15.08.2019 та у справі № 816/1874/17 від 11.06.2020 в яких у пунктах 92 та 41, відповідно, вказується, що викривач набуває статусу з моменту, коли він здійснив усі залежні від нього дії для повідомлення про порушення вимог закону України «Про запобігання

⁴ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

корупції» іншою особою, щоб відповідна інформація надійшла до адресата.^{5 6 7}

Цікавим в таких висновках є те, що процедура набуття статусу викривача не містить вимоги щодо підтвердження інформації, викладеної в повідомленні.

На наш погляд, це пов'язано із тим, що особі такий статус надається за замовчуванням і у випадку, якщо його повідомлення не підтвердиться, то таким чином ця особа може бути позбавлена такого статусу про що зазначається такій особі у відповідному листі (якщо повідомлення не було анонімним).

Таким чином моментом здійснення повідомлення про корупцію пропонується вважати час здійснення повідомлення про корупцію за допомогою зовнішніх, внутрішніх або регулярних каналів.

Відповідно до роз'яснення НАЗК від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача» **особа, яка повідомила про можливе правопорушення, не є викривачем, якщо повідомлена нею інформація:**

- не містить фактичних даних, які можуть бути перевірені, зокрема про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення;

- стала їй відома не у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання, а, наприклад, із загальнодоступних джерел (реєстрів, баз даних, сайтів, засобів масової інформації).

⁵ Постанова Верховного Суду від 11 червня 2020 року у справі №816/1874/17 (адміністративне провадження №К/9901/56857/18) URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89757602>

⁶ Постанова Верховного Суду від 15 серпня 2019 року у справі № 815/2074/18 (адміністративне провадження № К/9901/10664/19, К/9901/10699/19). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/83647827>

⁷ Офіційна Facebook сторінка Верховного Суду України. URL: <https://www.facebook.com/supremecourt.ua/posts/505335470241343>

Наявність статусу викривача може підтверджуватися документами про повідомлення ним про можливі факти корупційних правопорушень:

- копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача (зразок додається);
- копія листа органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних правопорушень;
- копія повідомлення Національному агентству про початок до судового розслідування за участю викривача;
- копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин;
- інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних правопорушень

**Зразок листа-відповіді
викривачу корупції**

ПІБ викривача
Адреса викривача

(найменування органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), який надає відповідь) розглянуто Ваше (звернення, запит тощо) щодо підтвердження Вашого статусу як викривача.

Повідомляємо, що відповідно до абзацу двадцятого частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» викривачем вважається фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших

порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Інформуємо, що до *(найменування органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), який надає відповідь)* надходило Ваше повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою.

У вищевказаному повідомленні Вами (необхідне обирається):

повідомлено фактичні дані, які можуть бути перевірені;

зазначено, що надана інформація стала Вам відома у зв'язку з *(найменування трудової, професійної, господарської, громадської, наукової діяльності, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання),*

Враховуючи наведене, Ви можете реалізовувати Ваші права як викривач, передбачені Законом України «Про запобігання корупції».

Дата

Підпис

1.4. Набуття статусу викривача в кримінальному провадженні та провадженні у справах про адміністративні правопорушення

Відповідно до пункту 16-2 частини 1 статті 3 КПК України викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування.

За своїм процесуальним статусом викривач є заявником (пункт 25 частини 1 статті 3 КПК України).

Згідно з частиною 1 статті 60 КПК заявником є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про

кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим.⁸

Заявник має право:

- 1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;
- 2) отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- 3) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;
- 4) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

Заявник, який є викривачем, крім передбачених вище прав, має право в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції», отримувати інформацію про стан досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням.

Інформація надається слідчим або прокурором у строк не більше п'яти днів з моменту подання заяви.

Статус заявника для викривача не є постійним, він може трансформуватися з часом: у будь-якому разі особа, яка заявила про злочин, згодом стане або свідком, або потерпілим.

Враховуючи важливість інформації, якою володіє викривач, його завжди допитуватимуть як свідка з метою з'ясування обставин, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження.

Крім того, якщо викривачу кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, він може подати заяву про визнання його потерпілим у кримінальному провадженні.

Відповідно до частини 9 статті 214 КПК України слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті.

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції надається викривачу.⁹

У примітці до статті 45 Кримінального кодексу України визначено, які кримінальні правопорушення належать до корупційних кримінальних правопорушень.

Таким чином **викривачем вважається особа, яка повідомила інформацію про такі корупційні кримінальні правопорушення у разі їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем:**

- привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК);
- порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК);
- викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового

⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК);

- нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК);

- підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК);

- зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК);

- зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК);

- зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК);

- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК);

- підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК);

- підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК);

- незаконне збагачення (ст. 368-5 КК);

- пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК);

- зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Крім того, викривачем буде вважатися особа, яка повідомила органам досудового розслідування про вчинення таких кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією:

- декларування недостовірної інформації (ст. 366- 2 КК);

- неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 366-3 КК).

Відповідно до ч. 3 статті 272 КУпАП викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення до таких правопорушень віднесені:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4 КУпАП);

- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КУпАП);
- порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП);
- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8 КУпАП);
- порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172-8-1 КУпАП);
- невжиття заходів щодо запобігання корупції (ст. 172-9 КУпАП);
- порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1 КУпАП);
- порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172-9-2 КУпАП);
- невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції (ст. 188-46 КУпАП).¹⁰

1.5. Канали повідомлення інформації про корупцію

Викривачі корупції можуть повідомити про корупційне або пов'язане із корупцією правопорушення використовуючи внутрішні, зовнішні та регулярні канали повідомлень. У червні 2021 року до чинного Закону України «Про запобігання корупції» були внесені відповідні зміни в частині визначення особливостей каналів прийняття повідомлень від викривачів корупції.

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу, юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу, а так само до органу вищого рівня, уповноважена особа якого здійснює контроль за дотриманням антикорупційного законодавства на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях.

¹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону - шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо.

Регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень - способи захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації викривачем органам прокуратури, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань, Національному агентству з питань запобігання корупції.

Відповідно до статті 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».¹¹

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані забезпечити функціонування внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції» забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону шляхом:

- впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;
- надання працівникам та особам, які проходять у них службу або навчання чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення про можливі факти

¹¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

- організації та забезпечення розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

- обов'язкового забезпечення функціонування у випадках, передбачених цим Законом, внутрішніх та регулярних каналів для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Органи прокуратури, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань та Національне агентство зобов'язані забезпечити функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Подання повідомлень (у тому числі анонімних) через внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень здійснюється через відкритий для цілодобового доступу Єдиний портал повідомлень викривачів та спеціальні телефонні лінії.

Інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, отримана через регулярні канали повідомлення такої інформації, вноситься до Єдиного порталу повідомлень викривачів уповноваженими на це особами відповідних суб'єктів.

При використанні особою зовнішніх каналів здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, внесення інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів здійснюється не пізніше наступного робочого дня з моменту її виявлення уповноваженою особою суб'єкта, до повноважень якого належить здійснення розгляду чи розслідування фактів, викладених у повідомленні.

При використанні особами будь-яких інших способів здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень (направлення повідомлення, у тому числі анонімного, у паперовій або електронній формі чи

здійснення повідомлення на особистому прийомі, через спеціальну телефонну лінію тощо) їм гарантуються дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також внесення цієї інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів уповноваженими на це особами не пізніше наступного робочого дня з моменту її отримання.

Відповідно до положень закону України «Про запобігання корупції» в Україні буде створений Єдиний портал повідомлень викривачів.

Єдиний портал – це інформаційно-телекомунікаційна система, яка буде мати комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», що забезпечує обмін даними з викривачем за допомогою мережі Інтернет, збирання, зберігання, використання, захист, облік, пошук, узагальнення повідомлень викривачів, а також іншої інформації, в тому числі про статус викривачів, стан та результати розгляду повідомлень викривачів.

Єдиний портал повідомлень викривачів гарантує викривачам дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також забезпечує доступ викривачів до інформації про стан та результати розгляду їх повідомлень і є офіційним внутрішнім джерелом інформації про осіб, які мають статус викривачів.

Доступ до Єдиного порталу повідомлень викривачів мають викривачі в частині здійснення ними повідомлень та отримання інформації про стан і результати їх розгляду, Голова та службовці Національного агентства відповідно до їх повноважень, визначених цим Законом, керівники та уповноважені особи відповідних суб'єктів у частині повідомлень викривачів, розгляд яких віднесено до їх повноважень відповідно до цього Закону, інші уповноважені особи в частині інформації про статус викривачів, у разі звернення викривача для отримання безоплатної правової чи психологічної допомоги, визначеної цим Законом.

Інформація про особу, яка здійснила повідомлення

ПІБ

Місце роботи

Посада

Поштова адреса

Контактний телефон

+38 () - - -

Електронна адреса

Інформація щодо особи, стосовно неправомірних дій якої здійснюється повідомлення

ПІБ*

Місце роботи*

Посада

Поштова адреса

Контактний телефон

+38 () - - -

Електронна адреса

Інформація про корупційне правопорушення*

Суть правопорушення, умови та обставини, дата

Чи готові Ви відповісти на додаткові питання у зв'язку з цим правопорушенням, якщо у цьому буде потреба?

☒ Так

☐ Ні

Відправити

Рис. 1 Електронна форма повідомлення про корупцію
(Державна служба фінансового моніторингу)

ФОРМА
повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією
правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»
(На прикладі Міністерства соціальної політики України)

ПІБ (посада, найменування юридичної особи) _____

Відомості для листування

Поштова адреса місця реєстрації або проживання, яку може бути використано для листування	Контактний телефон	Електронна пошта

Інформація про факти вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією
правопорушення, іншого порушення Закону України „Про запобігання корупції”

Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) _____

 (особа, яка вчинила корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення (група осіб))

Місце роботи, посада _____

Фактичні дані (обставини) порушення _____

(зазначається інформація щодо фактів вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією
 правопорушень, інших порушень Закону України „Про запобігання корупції”)

У зв'язку з якою діяльністю викривача йому стала відома інформація

(трудова, професійна, господарська, громадська, наукова діяльність, проходження служби чи навчання або участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для такої діяльності)

Чи є можливість надати докази / документи _____

Яких заходів викривачем вже було вжито _____

(звернення до інших органів, у тому числі спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, правоохоронних органів тощо)

Хто ще може володіти інформацією про фактичні дані (за наявності) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, адреса та контактний номер телефону)

Яким чином інформацію може бути підтверджено _____

☐ Повідомлення надається повторно

Визначення інших учасників правопорушення та їхні контактні дані (за наявності)

Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) _____

Місце роботи _____

Адреса та контактний номер телефону _____

ПІБ

(дата повідомлення)

(підпис)

1.6. Алгоритм роботи із повідомленнями викривачів про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень

Відповідно до чинної редакції Закону України «Про запобігання корупції» повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень може бути здійснене викривачем без зазначення авторства (анонімно) (ч. 2 статті 53-1, ч. 2 статті 53-2, п. 7 ч. 2 статті 53-3) або із зазначенням авторства.¹²

Стадіями роботи з повідомленнями про корупцію є:

- 1) прийняття повідомлення про корупцію – отримання повідомлення через створені в канали їх прийняття;
- 2) розгляд повідомлення – вивчення та аналіз повідомлення з метою оцінки наявності фактичних даних, які підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 3) перевірка та оцінка – вивчення та аналіз фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- 4) реагування на повідомлення – прийняття посадовими особами відповідних рішень за результатами перевірки повідомлення;
- 5) інформування викривача – повідомлення викривачу про проміжні та кінцеві результати розгляду повідомлення в передбачені законом строки.

Статтею 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено наступний порядок розгляду повідомлень:

- 1) повідомлення підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація містить фактичні дані, що вказують на можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», які можуть бути перевірені;
- 2) повідомлення, здійснене через зовнішні або внутрішні канали, підлягає попередньому розгляду уповноваженою особою **у строк не**

¹² Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

більше десяти робочих днів з дня внесення цієї інформації до Єдиного порталу повідомлень викривачів;

3) у разі якщо під час попереднього розгляду повідомлення встановлено, що воно не відповідає вимогам, його подальший розгляд здійснюється у порядку, визначеному для розгляду звернень громадян, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення;

4) у разі якщо під час попереднього розгляду повідомлення встановлено, що воно не належить до компетенції органу або юридичної особи, подальший розгляд такого повідомлення припиняється, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення, з одночасним роз'ясненням щодо компетенції органу або юридичної особи, уповноважених на здійснення розгляду чи розслідування фактів, викладених у повідомленні;

5) у разі якщо наведена у повідомленні інформація стосується керівника органу або юридичної особи, до якого (якої) воно надійшло, таке повідомлення **у триденний строк** надсилається суб'єкту, уповноваженому здійснювати розгляд чи розслідування фактів, викладених у повідомленні, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення;

6) у разі якщо за результатами попереднього розгляду повідомлення викладена у ньому інформація підтверджується, винні особи притягаються до дисциплінарної відповідальності уповноваженим на це суб'єктом відповідного органу або юридичної особи.

Дисциплінарне провадження за повідомленням проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попереднього розгляду. Якщо в зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, строк дисциплінарного провадження **може бути продовжено до 45 днів**. Повторне продовження строку внутрішньої перевірки не допускається;

7) у разі якщо в ході проведення попереднього розгляду виявляються ознаки корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, матеріали передаються відповідному спеціально уповноваженому суб'єкту у сфері протидії корупції або Державному бюро розслідувань.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – це органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

8) інформація про можливі факти кримінальних правопорушень, одержана органами досудового розслідування, розглядається в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України;

9) інформація про можливі факти адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, одержана органами, уповноважені особи яких мають право складати протоколи про відповідні адміністративні правопорушення, розглядається в порядку, визначеному законом.¹³

Для повідомлення інформації з обмеженим доступом (крім інформації, яка містить державну таємницю, порядок повідомлення якої визначений законом) викривач може використовувати зовнішні канали повідомлення інформації у разі якщо:

1) повідомлення інформації через внутрішні та регулярні канали не дало ефективних результатів у встановленні для її перевірки або розслідування строк; виявлені порушення не привели до притягнення чи початку процедури притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення порушених прав і свобод осіб, відшкодування завданої шкоди; не вжито заходів щодо припинення діянь або бездіяльності, інформацію про які повідомлено; не вжито заходів щодо запобігання шкоді чи загрозам, інформацію про які повідомлено тощо;

2) внутрішні канали не будуть ефективними, оскільки інформація про шкоду або загрозу суспільним інтересам, що розкривається, належить до інформації, яка згідно із Законом України «Про інформацію» вважається предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати таку інформацію переважає над потенційною шкодою від її поширення.

Стаття 29 Закону України «Про інформацію» предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб.¹⁴

¹³ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

¹⁴ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

3) викривача, його близьких осіб звільнено з роботи (посади), піддано дисциплінарному стягненню, вчинено щодо них інші негативні заходи впливу чи заходи дискримінації у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

4) відсутні внутрішні або регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, через які може бути повідомлена відповідна інформація;

5) є реальна загроза знищення документів або доказів, що стосуються поширюваної інформації.

У 2020 році НАЗК ухвалило **роз'яснення від 14.07.2020 № 7** «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»».

В той же час в чинний Закон України «Про запобігання корупції» у червні 2021 року Законом від 01.06.2021 № 1502-IX були внесені зміни, відповідно до яких положення цього роз'яснення фактично втратили актуальність.

Наприклад, із Закону України «Про запобігання корупції» були виключені частини 4 та 5 статті 53 які регулювали порядок розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень, що здійснені працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно).

Згідно з п. 2 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1502-IX до початку роботи Єдиного порталу повідомлень повідомлення приймаються через канали та розглядаються в порядку, які діяли до його прийняття.

У листопаді 2021 року Національне агентство з питань запобігання корупції роз'яснило механізм розгляду повідомлень викривачів до моменту початку роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів.

До початку роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів повідомлення прокорупцію приймаються через канали та розглядаються в порядку, які діяли до прийняття Закону № 1502-IX від 01.06.2021

Повідомити про корупцію можна спеціальними каналами, які створено до введення в дію Єдиного порталу повідомлень викривачів: внутрішніми, регулярними

АЛГОРИТМ

розгляду повідомлень без зазначення авторства

1) З'ясування наявності інформації, яка стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

2) Визначення строку, необхідного для перевірки інформації, що міститься в повідомленні.

3) У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації ініціювання перед керівником організації заходів щодо:

- припинення виявленого правопорушення;
- усунення його наслідків;
- притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності;
- інформування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (у разі виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення).

4) Врахування в роботі інформації, що міститься в анонімному повідомленні.

АЛГОРИТМ

розгляду повідомлень із зазначенням авторства

1) Розгляд повідомлення на предмет відповідності вимогам, зазначеним у ч. 2 статті 53-2 Закону (наявність фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень, які можуть бути перевірені).

2) Прийняття рішення щодо можливості проведення попередньої перевірки.

3) Розгляд повідомлення щодо встановлення підстав, які унеможливають проведення попередньої перевірки:

- повідомлення не належить до компетенції організації;
- отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника організації або уповноваженого цієї організації.

4) Надання особі, яка надіслала повідомлення, роз'яснення щодо компетенції органу (юридичної особи), уповноваженого на проведення перевірки (розслідування) відповідної інформації, або надіслання Повідомлення для розгляду до Національного агентства, що визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

5) Вжиття заходів щодо припинення правопорушення та письмового повідомлення про його вчинення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції протягом 24 годин у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками організації.

У разі якщо під час попереднього розгляду повідомлення встановлено, що воно не належить до компетенції органу або юридичної особи, до якого (якої) воно надійшло, подальший розгляд такого повідомлення припиняється, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення, з одночасним роз'ясненням щодо компетенції органу або юридичної особи, уповноважених на здійснення розгляду чи розслідування фактів, викладених у повідомленні.

У разі якщо наведена у повідомленні інформація стосується уповноваженої особи органу або юридичної особи, до якого (якої) надійшло таке повідомлення, порядок розгляду такого повідомлення визначається керівником відповідного органу або юридичної особи.¹⁵

АЛГОРИТМ

проведення попередньої перевірки повідомлень

1) Встановлення:

- можливості підтвердження достовірності фактичних даних, викладених у повідомленні;
- наявності ознак кримінального правопорушення;
- підтвердження фактів, викладених у повідомленні.

¹⁵ Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» Роз'яснення НАЗК від 14.07.2020 №7. URL: <https://tinyurl.com/2nvn9ag>

2) Прийняття рішення щодо призначення внутрішньої (службової) перевірки або передання матеріалів до органу досудового розслідування, або закриття провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

3) Надання особі, яка надіслала повідомлення (за наявності адресата), детальної письмової інформації про результати перевірки.

АЛГОРИТМ

проведення службової перевірки або розслідування

1) Підготовка проєкту розпорядчого акта про проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

2) Підготовка проєкту рішення про визначення особи (складу комісії), відповідальної за проведення перевірки або розслідування.

3) Збір (витребування) та аналіз документів (матеріалів).

4) Виклик осіб та відібрання пояснень з приводу з'ясування обставин можливого вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, викладених у повідомленні.

5) Підготовка висновку та прийняття рішення про передачу матеріалів до органу досудового розслідування або у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення порушення, спричинених ними наслідків, відновлення прав і законних інтересів осіб.

6) Інформування керівника організації про результати проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

7) Інформування автора повідомлення (за наявності авторства).

АЛГОРИТМ

врахування інформації викладеної у повідомленні

1) Узагальнення (не рідше рази на рік) стану розгляду повідомлень про корупцію.

2) Інформування керівника про результати узагальнення.

3) Врахування інформації, яка міститься в повідомленнях про корупцію, в роботі з оцінки корупційних ризиків, підготовки звітів.

4) Врахування причин та умов вчинення порушень законодавства. Забезпечення зберігання матеріалів перевірок.

Дії уповноваженої особи ¹⁶	Строки проведення відповідних дій
Ужиття заходів щодо припинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення та письмове повідомлення про його вчинення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції	Негайно, протягом 24 годин
Розгляд анонімного повідомлення	Не більше 15 днів з дня отримання, з продовженням до 30 днів
Інформація не належить до компетенції органу, до якого вона надійшла – повідомляється заявник із роз'ясненням щодо компетенції органів, уповноважених на проведення перевірки або розслідування такої інформації. Попередня перевірка не проводиться	3 дні
Отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідного органу – інформація про це надсилається до НАЗК. Попередня перевірка не проводиться	3 дні
Проведення попередньої перевірки повідомлення	Не більше 10 робочих днів
Надання особі, яка здійснила повідомлення, детальної письмової інформації про результати попередньої перевірки	3-денний строк з дня завершення відповідної перевірки
Проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування за повідомленням	Не більше 30 днів з дня завершення перевірки, з продовженням до 45 днів

¹⁶ Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» Роз'яснення НАЗК від 14.07.2020 №7. URL: <https://tinyurl.com/2nvn9ag>

1.7. Подання про виявлення та подальше усунення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Відповідно до частини 3 статті 65-1 Закону України «Про запобігання корупції» з метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог цього Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, де працює особа, яка вчинила таке правопорушення, **проводиться службове розслідування** в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.¹⁷

Причини вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення – чинники, явища, процеси, які породжують вчинення цих правопорушень.

Умови вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення – конкретні обставини, які сприяють або створюють можливість вчинення таких правопорушень та пов'язані з недоліками в організації діяльності відповідного органу, підприємства, установи, організації або конкретних посадових осіб.

Виявлення причин та умов відбувається під час проведення службового розслідування.

Згідно з ч. 3 статті 65-1 такі подання можуть вносити спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, зокрема органи прокуратури та Національної поліції, – виключно в межах їхніх повноважень. Обов'язковою передумовою для внесення такого подання є встановлення у визначеному законом порядку факту вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

Відповідно до роз'яснення НАЗК «Щодо внесення спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції подань про

¹⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов» подання спеціально уповноваженого суб'єкта вноситься не для з'ясування та усунення факту вчинення особою корупційного, пов'язаного з корупцією правопорушення, а виключно з метою встановлення причин і умов, що їм сприяли.¹⁸

Факт вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення встановлюється спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції під час реалізації його повноважень у встановленому процесуальним законом порядку.

Органи Національної поліції можуть встановлювати факт вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення під час:

- здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень (після повідомлення особі про підозру щодо вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення);
- складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (після складення протоколу).

Органи прокуратури встановлюють факт вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення під час:

- здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням (після повідомлення особі про підозру щодо вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення);
- підтримання публічного обвинувачення в суді (після постановлення обвинувального вироку суду – якщо подання не вносилося раніше);
- представництва інтересів держави в суді у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (після ухвалення судом рішення про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави);
- участі прокурора у розгляді судом справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (після винесення судом рішення, яким особу визнано винною у вчиненні адміністративного

¹⁸ Щодо внесення спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції подань про проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов: Роз'яснення НАЗК від 02.06.2022 № 9. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/3.-Rozyasnennya-9-vid-02.06.2022.pdf>

правопорушення, пов'язаного з корупцією – якщо подання органом Національної поліції не вносилося раніше).

Відповідно до вимог п. 5.1 наказу Генерального прокурора від 18.11.2021 № 365 «Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції поза межами кримінального провадження» **прокурор зобов'язаний вносити подання** керівнику органу, підприємства, установи, організації, де працює особа, яка вчинила таке порушення, після набрання законної сили рішенням суду про притягнення особи до адміністративної відповідальності або про закриття справи з nereабілітуючих підстав, передбачених статтею 22 та п. 7 ч. 1 статті 247 КУпАП.¹⁹

Після отримання рішення суду, зазначеного у пункті 5.1 цього наказу, прокурору, який брав участь у розгляді справи, необхідно забезпечити його опрацювання з метою встановлення підстав для внесення подання.

У разі відсутності підстав для внесення подання прокурор зобов'язаний скласти обґрунтовану довідку та подати її на затвердження:

- в Офісі Генерального прокурора - керівнику самостійного структурного підрозділу;
- в обласних та спеціалізованих (на правах обласних) прокуратурах - першому заступнику або заступнику керівника обласної прокуратури згідно з розподілом обов'язків;
- в окружних, спеціалізованих (на правах окружних) прокуратурах - керівнику окружної прокуратури, його першому заступнику чи заступнику.²⁰

Подання органам Національної поліції рекомендується вносити у найкоротший строк після складання протоколу про адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією чи повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення.

Однак у випадку його невнесення органом Національної поліції прокурор може внести подання після отримання процесуальних рішень,

¹⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

²⁰ Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції поза межами кримінального провадження: Наказ Офісу Генерального прокурора від 18.11.2021 № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0365905-21#Text>

у яких зафіксовані факти вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення (повідомлення про підозру, обвинувального вироку суду, рішення суду, яким особу визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією).

Органи Національної поліції за необхідності можуть вносити подання про усунення причин та умов у справах про адміністративні правопорушення одночасно із направленням до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, повідомлення про складення протоколу про адміністративне правопорушення у порядку ч. 4 статті 257 КУпАП.

Невнесення подання буде вважатися невиконанням завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачених статтею 245 КУпАП, а саме виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень та запобігання правопорушенням.²¹

Подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції має ґрунтуватися на встановленому у визначеному законом порядку факті вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, зафіксованому, зокрема, в:

- протоколі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- повідомленні особі про підозру про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення;
- рішенні суду, яким особу притягнуто до кримінальної чи адміністративної відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення;
- постанові суду про закриття справи, про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, з nereабілітуючих підстав (зокрема, у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення, передбачених у статті 38 КУпАП, а також у разі звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення на підставі статті 22 КУпАП);
- рішенні суду, у якому зафіксовано визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

²¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Отримання подання в порядку ч. 3 статі 65-1 Закону України «Про запобігання корупції» є правовою підставою для призначення та проведення службового розслідування відповідно до Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 950.²²

Проведення службового розслідування за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції є обов'язком, а не правом керівника органу, який його отримав.

За результатами проведеного службового розслідування, крім встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, може бути вирішено питання про дисциплінарну відповідальність винних осіб.

При цьому, оскільки службове розслідування може стосуватися реалізації дисциплінарної відповідальності, а остання у випадку вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення може поєднуватись із адміністративною або кримінальною відповідальністю, то службове розслідування проводиться і до набрання законної сили обвинувальним вироком суду або постановою суду, якою особа визнана винною у вчиненні правопорушення, пов'язаного з корупцією (зокрема, з метою визначення та вжиття заходів, необхідних для невідкладного усунення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення).

Подання не вважається належно розглянутим, у зв'язку з недосягненням мети його внесення, у випадку лише притягнення винної особи до дисциплінарної відповідальності без встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення.

²² Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України; від 13.06.2000 № 950 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 691). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF#Text>

У відповіді на подання має бути чітко зазначено: причини та умови, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; пропозиції щодо усунення зазначених причин та умов; вжиті заходи за результатами службового розслідування.²³

1.8. Основні повноваження та права уповноважених суб'єктів щодо роботи із викривачами

Національне агентство з питань запобігання корупції:

1) Забезпечує ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

2) Отримує та розглядає повідомлення, здійснює співпраці з викривачами, приймає участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевіряє дотримання законодавства з питань захисту викривачів, вносить приписи з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями.

Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції:

1) Здійснюють контроль за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розглядом повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях.

2) Забезпечують захист працівників, які повідомили про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів.

²³ Щодо внесення спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції подань про проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов: Роз'яснення НАЗК від 02.06.2022 № 9. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/3.-Rozyasnennya-9-vid-02.06.2022.pdf>

Згідно статті 53-9 Закону України «Про запобігання корупції» до повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів належать:

1) організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;

2) співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;

3) надання працівникам відповідного органу чи юридичної особи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.²⁴

На виконання повноважень у сфері захисту викривачів уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції мають право:

1) витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити їх копії;

2) викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;

3) звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

4) вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення цього Закону;

5) виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.²⁵

²⁴ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

²⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

Керівники та заступники керівників відповідних підрозділів чи відповідальні посадові особи, до повноважень яких належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через них інформації, співпраця з викривачами, підзвітні і відповідальні у своїй діяльності лише перед керівником відповідного органу чи юридичної особи.

Керівник уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції має визначити окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень із захисту викривачів.²⁶

Також, відповідно до Типової антикорупційної програми юридичної особи уповноважені особи зобов'язані:

- здійснювати співпрацю з викривачами, забезпечувати дотримання їх прав та гарантій захисту, передбачених Законом України «Про запобігання корупції»;
- інформувати викривачів про їхні права та обов'язки, передбачені Законом України «Про запобігання корупції», а також про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування повідомленої ними інформації;
- виконувати інші посадові обов'язки, передбачені Законом України «Про запобігання корупції», зокрема ті, що спрямовані на розгляд повідомлень викривачів та забезпечення дотримання їхніх прав і гарантій захисту.

З цією метою уповноваженій особі надано право:

- викликати та опитувати осіб, дії або бездіяльність яких стосуються повідомлених викривачем фактів;
- звертатися до Національного агентства з питань запобігання корупції щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;
- визначити з-поміж підпорядкованих йому працівників окрему особу, відповідальну за реалізацію повноважень Уповноваженого із захисту викривачів;
- виконувати інші визначені Законом України «Про запобігання корупції» повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень про вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень та

²⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі повідомлень викривачів, захист їхніх прав і свобод.²⁷

1.9. Права та гарантії захисту викривача

Відповідно до статті 53-3 Закону України «Про запобігання корупції» права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Викривач має право:

- 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені цим Законом;
- 2) подавати докази на підтвердження своєї заяви;
- 3) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації;
- 4) давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;
- 5) на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;
- 6) на конфіденційність;
- 7) повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону без зазначення відомостей про себе (анонімно);
- 8) у разі загрози життю і здоров'ю на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла або на відмову від таких заходів;
- 9) на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір;
- 10) на винагороду у визначених законом випадках;
- 11) на отримання психологічної допомоги;
- 12) на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках;
- 13) отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

²⁷ Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи: наказ НАЗК від 10.12.2021 № 794/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1702-21#Text>

Права та гарантії захисту викривачів поширюються на близьких осіб викривача.²⁸

1.9.1. Захист трудових прав викривача

Нормативною основою регулювання зазначеного питання є Кодекс Законів України про працю, стаття 53-4 Закону України «Про запобігання корупції» та роз'яснення НАЗК від 01.06.2022 № 8 «Щодо гарантій захисту трудових прав викривача».

Стаття 2-1 Кодексу Законів України про працю встановлює безумовну заборону будь-якої дискримінації у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників через повідомлення, а також сприяння особі у здійсненні такого повідомлення.²⁹

Відповідно до статті 53-4 Закону України «Про запобігання корупції» викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

До негативних заходів Закон України «Про запобігання корупції» також відносить формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які носять вибіркового характер, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше.

Частина 3 статті 53-4 містить норми, згідно із якими викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено в укладенні чи продовженні договору, трудового договору (контракту), наданні

²⁸ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

²⁹ Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

адміністративних та інших послуг у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону. Забороняється створювати перешкоди викривачу, його близьким особам у подальшому здійсненні ними їх трудової, професійної, господарської, громадської, наукової або іншої діяльності, проходженні ними служби чи навчання, а також вживати будь-яких дискримінаційних заходів у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.³⁰

Слід відмітити, що вказані гарантії застосовуються не просто за фактом того, що особа є викривачем, а за умови наявності зв'язку між негативними заходами впливу або загрозою їх застосування та повідомленням викривача.

Відповідно до частини 2 статті 77 Кодексу адміністративного судочинства України у справах щодо застосування суб'єктом владних повноважень чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, зменшення розміру заробітної плати тощо) у зв'язку з повідомленням ним або його близькими особами про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою обов'язок доказування, що прийняті рішення, вчинені дії є правомірними і не були мотивовані діями позивача чи його близьких осіб щодо здійснення цього повідомлення, покладається на відповідача.³¹

Національне агентство з питань запобігання корупції надає роз'яснення, що імунітет викривача не є абсолютним та має певні межі. Насамперед повинен бути наявним зв'язок між негативними заходами впливу або загрозою їх застосування та повідомленням.

³⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

³¹ Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

Викривач повинен повідомити про порушення саме Закону України «Про запобігання корупції», а не іншого закону, і саме тих вимог, які у ньому визначені, у тому числі про встановлені ним заборони і обмеження.

Ще одним обов'язковим елементом, за наявності якого особа отримує імунітет викривача, є застосування до нього негативних заходів впливу, перелік яких не є вичерпним.

Під негативним заходом впливу може розумітись також і позбавлення або обмеження певного права викривача порівняно з іншими працівниками. Наприклад, відмова йому в наданні відпустки в іншому місяці, ніж це передбачено графіком відпусток, в той час як іншим працівникам в такому праві відмовлено не було.³²

Про наявність зв'язку між негативними заходами впливу або загрозою їх застосування та повідомленням викривача можуть свідчити, зокрема:

- певна послідовність подій (спочатку повідомлення особою про факти корупції, потім – застосування до викривача негативних наслідків, а не навпаки);
- наближеність в часі цих подій (застосування негативних наслідків до викривача відбулось незадовго після повідомлення ним про факти корупції);
- наявність різного роду погроз до викривача після повідомлення ним про факти корупції;
- відсутність в минулому (до моменту повідомлення) претензій до працівника, в тому числі й з боку осіб, про корупційні діяння яких він повідомив.

Відповідно до статті 32 Кодексу законів України про працю працівник, який повідомив про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою, не може бути звільнений чи змушений до звільнення, притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням або підданий іншим негативним заходам впливу, або загрозі таких заходів впливу. Викривачі корупції користуються також іншими правами та

³² Щодо гарантій захисту трудових прав викривача: Роз'яснення НАЗК від 01.06.2022 № 8. URL: <https://tinyurl.com/2fo86kch>

гарантіями захисту, встановленими Законом України «Про запобігання корупції».

Звільнення є незаконним і порушує права викривача, якщо керівник або роботодавець не доведе в суді відсутність причинно-наслідкового зв'язку між здійсненим викривачем повідомленням та його звільненням.

Під примушенням до звільнення слід розуміти прямі або опосередковані дії керівника або роботодавця, що спрямовані на схилення викривача до звільнення з роботи за власним бажанням чи звільнення за угодою сторін. **Зокрема, як примушення до звільнення можуть розглядатися:**

- погроза звільнення викривача у зв'язку з виявленою невідповідністю займаним ним посаді або виконуваним роботі внаслідок недостатньої кваліфікації, при тому що до набуття працівником статусу викривача не виникало будь-яких зауважень до його кваліфікації чи до виконуваної ним роботи;
- безпідставне притягнення викривача до дисциплінарної відповідальності;
- вчинення зі сторони керівника, роботодавця чи суб'єкта призначення дій або бездіяльності, спрямованих на створення умов, за яких викривач не може виконувати свої трудові обов'язки (наприклад, ненадання доступу до електронної системи документообігу установи; ненадання доступу до робочого місця; невидання розпорядчих документів на відрядження; затримка призначення осіб, які є обов'язковими для належного виконання повноважень);
- здійснення психологічного тиску на викривача (наприклад, проведення зборів трудового колективу з метою публічного засудження дій викривача, розміщення в корпоративних месенджерах відомостей, які принижують або ганьблять людські або професійні якості викривача);
- здійснення тиску на викривача через профспілкові організації;
- погроза звернення до суду з позовом до викривача про захист честі, гідності чи ділової репутації;
- ненадання відпусток, премій тощо.³³

³³ Щодо гарантій захисту трудових прав викривача: Роз'яснення НАЗК від 01.06.2022 № 8. URL: <https://tinyurl.com/2fo86kch>

Вказані дії також можуть бути вчинені не лише безпосередньо керівником або роботодавцем, але й іншими особами. Тобто йдеться про створення викривачеві некомфортних умов для виконанні ним трудових обов'язків.

Підставою для притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто невиконання або неналежне виконання ним своїх посадових обов'язків, за яке до нього може бути застосоване дисциплінарне стягнення.

Застосування до викривача дисциплінарного стягнення є незаконним та порушує права викривача, якщо керівник, роботодавець або суб'єкт призначення не доведе в суді відсутність причинно-наслідкового зв'язку між здійсненим викривачем повідомленням та притягненням його до дисциплінарної відповідальності.

Це стосується також і випадків, коли дисциплінарне стягнення застосовується до викривача не його керівником або роботодавцем, а іншим органом з відповідними повноваженнями.

У статті 46 Кодексу законів України про працю передбачено, що відсторонення працівників від роботи власником або уповноваженим ним органом допускається у разі: появи на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; відмови або ухилення від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони; в інших випадках, передбачених законодавством.³⁴

При відстороненні від роботи працівника керівник або роботодавець зобов'язаний діяти на підставі, у межах наданих повноважень та у спосіб, що передбачені законом, неупереджено, дотримуватись принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації, обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення:

³⁴ Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

Відсторонення викривача від виконання трудових обов'язків буде вважатися негативним заходом впливу до викривача, якщо керівник або роботодавець не доведе відсутність причинно-наслідкового зв'язку між здійсненим викривачем повідомленням та таким відстороненням.

Відповідно до статті 32 Кодексу законів України про працю викривача не може бути піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням.

У разі визначення інших негативних заходів впливу слід пам'ятати наступні умови та правила.

1) Переміщення може здійснюватися тільки за умови, що не змінюється жодна з істотних умов трудового договору працівника.

2) Атестація не є порушенням гарантій захисту трудових прав викривача. Атестація буде вважатися заходом негативного впливу за умови, що вона має вибірковий характер, тобто застосовується до викривача у той час, як не застосовується до інших працівників, або з порушенням процедур, визначених відповідним законодавством.

3) Зміна умов праці не може носити дискримінаційний характер, вона має бути обґрунтована реальною виробничою необхідністю, яка виникла саме в той момент і саме щодо викривача.

До зміни істотних умов праці належать встановлення або скасування деяких додаткових елементів у трудовій функції, якщо основна трудова функція при цьому не змінюється, відбуваються збільшення або зменшення обсягу роботи, ступеня самостійності і відповідальності працівника, ступеня шкідливості роботи, перехід з індивідуальної на колективну організацію праці і навпаки та створюються інші умови, що характеризують трудовий процес.

4) Відмова у призначенні на вищу посаду буде негативним заходом впливу лише у випадку, якщо таке призначення передбачене нормами відповідного законодавства (заходом негативного впливу буде

вважатися відмова керівника призначити на вакантну посаду поліцейського, який переміг в конкурсі).

5) Роботодавець не має права в односторонньому порядку приймати рішення з питань оплати праці, що погіршують умови, встановлені законодавством, угодами, колективними договорами. Це стосується основної та додаткової заробітної плати, до яких віднесені тарифні ставки (оклади), посадові оклади, доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Під формально правомірними рішеннями і діями керівника або роботодавця розуміються рішення, дії, бездіяльність в межах повноважень керівника або роботодавця, які за своїм змістом є правомірними, але мають вибірковий, дискримінаційний характер або обмежують законні інтереси викривача порівняно з іншими працівниками в подібних ситуаціях.

Формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця є заходами негативного впливу до викривача в разі встановлення таких фактів:

- повідомлення викривача передувало заходам негативного впливу;
- застосування до викривача організаційних заходів, що мають вибірковий характер і не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника раніше.

Про вибірковість формально правомірних рішень і дій керівника або роботодавця можуть свідчити:

1) перевірки дотримання правил трудового розпорядку установи (наприклад, контроль присутності виключно викривача на робочому місці, надання викривачем пояснень щодо кожного випадку його відсутності на робочому місці);

2) відмова у погодженні відрядження викривачеві, яке необхідне йому для виконання службових обов'язків;

3) направлення у відрядження у вихідні дні, в той час як інші працівники інколи або взагалі не мають таких відряджень, ненадання дня відпочинку за відрядження у вихідні дні, направлення в

нехарактерно тривале відрядження, направлення у відрядження, яке не пов'язане з виконанням трудових функцій викривача;

4) відмова викривачу в наданні відпустки в іншому місяці, ніж це передбачено графіком відпусток, в той час як іншим працівникам в такому праві не відмовляється;

5) пропозиція (у разі скорочення його посади) посади, яка не відповідає професійним якостям викривача, принижує його гідність;

6) встановлення завдань, які викривач завідомо не зможе виконати.

Частинами 5-7 статті 53-4 Закону України «Про запобігання корупції» встановлені заходи відновлення порушених трудових прав викривачів.

1) Викривач, його близькі особи, **звільнені** з роботи у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, **підлягають негайному поновленню** на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік.

Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі (посаді) розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

2) Викривач, його близькі особи, **переведені** на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду) у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, **підлягають негайному поновленню** на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується різниця в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік.

Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

3) У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку із здійсненням ним, його близькою особою повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, та за його відмови від такого поновлення йому виплачується грошова компенсація у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а в разі неможливості поновлення - у розмірі дворічного середнього заробітку.

1.9.2. Забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність

Відповідно до статті 53-5 Закону України «Про запобігання корупції» заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про інформацію» до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.³⁵

Конфіденційна інформація про фізичну особу є підвидом інформації про особу і не вичерпується персональними даними. В нормативно-правових актах прямо визначено, що є конфіденційною інформацією про особу наприклад:

- відомості про національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, адреса, дата та місце народження (частина друга статті 11 Закону України «Про інформацію»);
- реєстраційний номер платника податків (пункт 70.15.2 статті 70 Податкового кодексу України);
- відомості про місце проживання (частина восьма статті 6 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір проживання в Україні»);
- відомості про особисте життя громадян, одержані із звернень громадян (стаття 10 Закону України «Про звернення громадян»);
- дані про особу взяту під захист у кримінальному судочинстві (стаття 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»);

³⁵ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

- дані осіб, що взяті під захист (стаття 10 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»);
- сукупність відомостей про фізичних осіб які постраждали від насильства (персональні дані), що містяться в Реєстрі, є інформацією з обмеженим доступом. (частина десята статті 16 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»);
- інформація про місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номери телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, реєстраційні номери облікової картки платника податків, реквізити документів, що посвідчують особу, унікальні номери запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, реєстраційні номери транспортних засобів, номери банківських рахунків, номери платіжних карток, інформація, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій відбувалися у закритому судовому засіданні, інші відомості, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу (стаття 7 Закону України «Про доступ до судових рішень»).

Таким чином, до **конфіденційної інформації про викривача** за висновками НАЗК можуть бути віднесені відомості, які дають можливість його ідентифікувати:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) дата і місце народження;
- 3) місце роботи та посада;
- 4) місце проходження військової служби;
- 5) місце навчання;
- 6) відомості, які ідентифікують викривача як суб'єкта підприємницької діяльності;
- 7) сімейний стан;
- 8) адреса проживання, роботи;
- 9) номер телефону, поштової скриньки, інші персоніфіковані канали зв'язку;
- 10) зображення викривача;
- 11) інформація про *акаунти* викривача в *соціальних мережах*;
- 12) будь-які інші відомості, які дають змогу ідентифікувати особу викривача.

Розголошення відомостей про викривача не вважатиметься порушенням конфіденційності викривача, у таких випадках:

1) вжиття Національним агентством заходів щодо забезпечення правового та іншого захисту викривачів, а також проведення перевірки дотримання законодавства з цих питань (п. 13 ч. 1 ст. 11 Закону);

2) письмового повідомлення спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції протягом 24 годин посадовими і службовими особами державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадовими особами органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів, юридичних осіб, зазначених у ч. 2 статті 62 Закону у разі одержання повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення їх працівниками (ч. 6 ст. 53 Закону);

3) звернення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб (п. 3 ч. 2 ст. 53⁹ Закону);

4) надсилання особою, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, інформації про особу викривача до Національного агентства у разі участі у справі про адміністративне правопорушення викривача одночасно з надісланням протоколу до суду (ч. 5 ст. 257 КУпАП);

5) повідомлення слідчим Національного агентства у письмовій формі протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості (ч. 9 ст. 214 КПК);

6) надання інформації про викривача на виконання ухвали суду або слідчого судді, постанови дізнавача, слідчого, прокурора;

7) залучення до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених викривачем фактів передбачених законодавством органів (наприклад, органів досудового розслідування, органів, відповідальних за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах,

таких як Державна служба України з питань праці, Державна аудиторська служба України).³⁶

Відповідно до частини 2 статті 53-5 Закону України «Про запобігання корупції» дозволяється без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача.

У такому випадку викривач повинен бути повідомлений про це не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку.³⁷

Для забезпечення конфіденційності викривача установи зобов'язані вживати таких заходів:

1) забезпечити захист внутрішніх та регулярних каналів повідомлення, зокрема впровадити систему засобів, що унеможливають несанкціонований доступ до даних, які дають можливість ідентифікувати особу викривача, а також запобігати розголошенню інформації про викривача та його близьких осіб;

2) організувати діловодство, у тому числі електронний документообіг, у спосіб, що унеможливорює доступ сторонніх осіб до матеріальних носіїв інформації, які містять дані, що дають можливість ідентифікувати особу викривача та передбачити у Інструкції з діловодства установи окремий розділ щодо забезпечення конфіденційності викривачів;

3) попереджати посадових осіб, які залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлення про корупцію, про необхідність дотримуватися конфіденційності викривача та про настання відповідальності за її порушення.

За незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала відома такій особі у зв'язку з виконанням службових або інших

³⁶ Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність: Роз'яснення НАЗК від 24.02.21 № 4. URL: <https://tinyurl.com/yftzlzon>

³⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

визначених законом повноважень настає адміністративна відповідальність (ч. 2 ст. 172-8 КУпАП).

Водночас особа, яка розголосила інформацію про викривача, може нести за це кримінальну відповідальність у випадку передання цієї інформації зацікавленим особам, внаслідок дій яких буде заподіяна шкода життю чи здоров'ю викривача або його близьких родичів. У цьому випадку така особа виступатиме пособником вчинення кримінального правопорушення (ч. 5 ст. 27 КК України).

Також вчинення кримінального правопорушення проти викривача буде тягнути застосування при призначенні покарання обтяжуючої обставини – вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим громадського обов'язку (п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України).³⁸

1.9.3. Забезпечення права викривача на отримання інформації

Відповідно до статті 53-6 Закону України «Про запобігання корупції» викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим ним повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Ця інформація надається викривачу за його заявою органом, юридичною особою, посадовою або службовою особою, відповідальною за розгляд, проведення перевірки та/або розслідування у зв'язку із здійсненим викривачем повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, не пізніше п'яти днів після отримання заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування.³⁹

Детальний аналіз Закону України «Про запобігання корупції» дає змогу також визначити й інші підстави та порядок отримання викривачем інформації про хід розгляду його повідомлення:

1) Відповідно до статті 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» у разі якщо наведена у повідомленні інформація стосується керівника органу або юридичної особи, до якого (якої) воно надійшло,

³⁸ Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність: Роз'яснення НАЗК від 24.02.21 № 4. URL: <https://tinyurl.com/yftzlzon>

³⁹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

таке повідомлення у триденний строк надсилається суб'єкту, уповноваженому здійснювати розгляд чи розслідування фактів, викладених у повідомленні, про що інформується особа, яка здійснила повідомлення.

Особі, яка здійснила повідомлення, надається детальна інформація про результати попереднього розгляду, та дисциплінарного провадження (якщо воно проводилося) у триденний строк з дня завершення відповідного розгляду чи провадження.⁴⁰

Дисциплінарне провадження за повідомленням проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попереднього розгляду. Якщо в зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, строк дисциплінарного провадження може бути продовжено до 45 днів. Повторне продовження строку внутрішньої перевірки не допускається.

Національне агентство з питань запобігання корупції рекомендує, що оскільки конкретного строку для інформування викривача про зазначене рішення керівника установи не визначено, поінформувати викривача у 3-денний строк з дня прийняття відповідного рішення.⁴¹

2) Відповідно до статті 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» викривач має право отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації; отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування за фактом повідомлення ним інформації.

У разі повідомлення викривачем інформації про корупційне кримінальне правопорушення, він має аналогічні права, які зафіксовані в положеннях чинного Кримінального процесуального кодексу України.

Так, відповідно до положень КПК України, викривач визнається заявником, і, відповідно, має такі права (статті 60 та 214):

- отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;
- отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- отримати інформацію про закінчення досудового розслідування;

⁴⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁴¹ Щодо забезпечення права викривача на отримання інформації: Роз'яснення НАЗК від 18.06.21 № 6. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Rozyasnennya-na-otrymannya-informatsiyi-1.pdf>

– отримувати інформацію про стан досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням.⁴²

Слідчий, дізнавач протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у письмовій формі повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству з питань запобігання корупції надається викривачу.

Додатково Національне агентство з питань запобігання корупції зазначає, що зважаючи на загальні положення закінчення досудового розслідування, визначені у статті 283 КПК України, прокурор має у найкоротший строк інформувати викривача про здійснення ним однієї з нижченаведених дій:

- закриття кримінального провадження;
- звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.⁴³

Стосовно провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, Національне агентство дає роз'яснення, що оскільки в Кодексі України про адміністративні правопорушення **не визначено окремого порядку повідомлення судами про результати розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені у статтях 172-4 – 172-9 КУпАП,⁴⁴ то рекомендується здійснювати інформування викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією (складення та направлення протоколу до суду), здійснювати органам, які склали відповідні протоколи.**

⁴² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁴³ Щодо забезпечення права викривача на отримання інформації: Роз'яснення НАЗК від 18.06.21 № 6. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Rozyasnennya-na-otrymannya-informatsiyi-1.pdf>

⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Додаток
до Роз'яснень Національного агентства
з питань запобігання корупції
18.06.2021 № 6

ЗРАЗОК
інформування викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення
про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією (складення
та направлення протоколу до суду)

власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ викривача

адреса викривача

(найменування органу Національної поліції або Національного агентства з питань запобігання корупції)
персвірено Ваше повідомлення щодо _____

(короткий опис змісту повідомлення)

Інформуємо, що за результатами перевірки стосовно _____

(найменування посади, прізвище та ініціали особи, щодо якої складено протокол)
складено протокол про адміністративне(і) правопорушення, пов'язане(і) з
корупцією, передбачене(і) _____,
(зазначити номер статті КУпАП, за якою складено протокол: ст.ст. 172⁴-172⁹)
який направлено для розгляду до _____
(найменування суду)

Рис. 2 Рекомендована форма повідомлення викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією

1.9.4. Забезпечення права викривача на отримання безоплатної вторинної правової допомоги

Відповідно до статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» для захисту прав та представництва своїх інтересів викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу», або залучити адвоката самостійно. Також у статті 53-3 зазначається, що

викривач має право на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача.

Відповідно до статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» право на безоплатну вторинну правову допомогу згідно з цим Законом та іншими законами України мають викривачі у зв'язку з повідомленням ними інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення - **на всі види правових послуг**, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону.

Частина друга статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», в свою чергу, говорить, що безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру.⁴⁵

Національне агентство з питань запобігання корупції наголошує, що для реалізації права на безоплатну вторинну правову допомогу до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги викривачу необхідно подати відповідне звернення разом з документами, що підтверджують здійснення ним повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, зокрема:

- 1) копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача;
- 2) копія листа органу (установи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
- 3) копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача;
- 4) копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

⁴⁵ Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n80>

5) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин;

6) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.⁴⁶

1.9.5. Право викривача на забезпечення безпеки

Право на забезпечення безпеки мають лише ті викривачі, які повідомили про вчинення кримінального правопорушення.

Право на забезпечення безпеки у викривача виникає після набуття ним кримінального процесуального статусу заявника. Також право на забезпечення безпеки мають члени сім'ї та близькі родичі викривачів.

До органів, які забезпечують безпеку викривачів, зокрема, належать державні органи, які:

- приймають рішення про застосування заходів безпеки;
- здійснюють заходи безпеки.

Рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, дізнавачем, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь викривачі, а також органом (підрозділом), що здійснює оперативно-розшукову діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню корупційних кримінальних правопорушень.

Рішення про застосування заходів безпеки може бути прийнято слідчим суддею у випадках, передбачених статтею 206 Кримінального процесуального кодексу України.

Здійснення заходів безпеки покладається, зокрема, на органи служби безпеки, Державного бюро розслідувань, органи Національної поліції або Національне антикорупційне бюро України, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи. Безпеку осіб, яких

⁴⁶ Щодо надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги: Роз'яснення НАЗК від 09.07.2020 № 6. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Rozyasnennya-nadannya-BPD.pdf>

беруть під захист, якщо кримінальні провадження знаходяться у провадженні Бюро економічної безпеки України або суду, забезпечує за їх рішенням відповідно орган служби безпеки, Державного бюро розслідувань, орган Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України або орган чи установа виконання покарань, слідчий ізолятор.⁴⁷

Підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки щодо викривача є дані, що свідчать про наявність реальної загрози його життю, здоров'ю, житлу і майну.

Приводом для вжиття заходів забезпечення безпеки викривача, членів його сім'ї та близьких родичів може бути:

- заява викривача, члена його сім'ї або близького родича;
- звернення керівника відповідного державного органу;
- отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

Заходами забезпечення безпеки викривача та членів його сім'ї і близьких осіб є:

- особиста охорона, охорона житла і майна;
- видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- використання за письмовою згодою технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- за клопотанням чи згодою заміна документів та зміна зовнішності;
- за клопотанням чи згодою зміна місця роботи або навчання;
- за клопотанням чи згодою переселення в інше місце проживання;
- поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення;
- забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- закритий судовий розгляд.

⁴⁷ Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

З урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна викривачів, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки.⁴⁸

Відповідно до частини 6 статті 130-1 КПК України з метою захисту персональних даних анонімного викривача після їх розкриття для суду можуть бути здійснені, зокрема, такі заходи безпеки, як забезпечення конфіденційності відомостей про особу та/або закритий судовий розгляд.⁴⁹

З цією метою, відповідно до пункту «а» ч. 1 статті 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» здійснюється обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміна прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, дізнавача, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних. Ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження.

Для забезпечення безпеки викривача суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може прийняти рішення про проведення допиту викривача з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможлиблює ідентифікацію особи, яка дає показання (ч. 2 статті 16 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

1.9.6. Право викривача на отримання винагороди

Відповідно до статті 53-7 Закону України «Про запобігання корупції» право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого **у п'ять тисяч і більше разів перевищують**

⁴⁸ Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

⁴⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁵⁰ Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні: Роз'яснення НАЗК від 26.10.2020 № 10. URL: <https://tinyurl.com/2h6n4wc8>

розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину.

Розмір винагороди становить 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. **Розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат**, установлених на час вчинення злочину.

У випадках повідомлення декількома викривачами різної інформації про один і той самий корупційний злочин, у тому числі інформації, що доповнює відповідні факти, розмір винагороди розподіляється у рівних частинах між такими викривачами.⁵¹

Відповідно до Закону України «Про державний бюджет на 2022 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб складає: з 1 січня - 2481 гривня, з 1 липня - 2600 гривень, з 1 грудня - 2684 гривні. В свою чергу мінімальна зарплата в Україні з 1 жовтня 2022 року становитиме 6700 грн. (стаття 8).⁵²

Винагорода виплачується викривачу за результатами судового розгляду після ухвалення судом обвинувального вироку, який набрав законної сили.

Суд визначає конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті викривачу, із врахуванням таких критеріїв:

1) персоніфікація інформації – інформація, повідомлена викривачем правоохоронному органу, повинна походити від його особистої обізнаності, у тому числі бути одержаною від третіх осіб. Така інформація не є загальнодоступною та не міститься у публічних звітах, результатах перевірок, матеріалах, дослідженнях, інформаційних повідомленнях органів чи засобів масової інформації, крім випадку, коли викривач є джерелом такої інформації.

У випадку повідомлення інформації, яка вже відома органу досудового розслідування, особа набуває статусу викривача, але не може претендувати на винагороду;

⁵¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁵² Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

2) важливість інформації – повідомлена викривачем інформація повинна містити фактичні дані, що можуть бути перевірені, і сприяти доказуванню обставин вчинення кримінального корупційного правопорушення.

На винагороду не має права особа, яка:

- 1) повідомила про корупційне кримінальне правопорушення у рамках угоди у кримінальному провадженні або яка є співучасником корупційного кримінального правопорушення, про яке вона повідомила;
- 2) повідомила про корупційне кримінальне правопорушення як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлене кримінальне правопорушення у межах реалізації своїх службових повноважень.⁵³

1.10. Окремі складові правового статусу викривача у кримінальному провадженні та у провадженні в справах про адміністративні правопорушення

У справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, викривач за своїм процесуальним статусом є свідком (ч. 3 статті 272 КУпАП).⁵⁴

Під час участі у справі про адміністративне правопорушення викривач, зокрема має право:

- отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації;
- отримувати інформацію про стан та результати розгляду та/або перевірки за фактом повідомленої ним інформації;
- отримувати детальну письмову інформацію про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;
- на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час дачі пояснень по справі;
- знайомитися з протоколом опитування та вносити до нього зміни.

⁵³ Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні: Роз'яснення НАЗК від 26.10.2020 № 10. URL: <https://tinyurl.com/2h6n4wc8>

⁵⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Згідно зі статтею 272 КУпАП викривач як свідок у справі про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'явитись за викликом у зазначений час, надати правдиві пояснення та відповісти на поставлені запитання.

Конфіденційність викривача забезпечується тим, що зазначення його прізвища у протоколі про адміністративне правопорушення можливе лише за його згодою (ч. 1 статті 256 КУпАП).⁵⁵

При цьому за незаконне розголошення або використання в інший спосіб інформації про викривача, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, передбачено адміністративну відповідальність (ч. 2 статті 172-8 КУпАП).

Відповідно до частин 3-5 статті 257 КУпАП у разі вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом з іншими матеріалами надсилаються до суду вищої інстанції для визначення підсудності.⁵⁶

Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу для розгляду питання щодо можливого відсторонення такої особи від виконання службових повноважень із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

У разі участі у справі про адміністративне правопорушення викривача одночасно з надісланням протоколу до суду особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, надсилає інформацію про особу викривача до Національного агентства з питань запобігання корупції (зразок додається).⁵⁷

⁵⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁵⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁵⁷ Щодо правового статусу викривача у провадженні про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: Роз'яснення НАЗК від 09.12.2020 № 11. URL: <https://tinyurl.com/2la7udnu>

ЗРАЗОК

Повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції
про участь викривача у справі про адміністративне правопорушенняНаціональне агентство
з питань запобігання корупції

Відповідно до ч. 5 ст. 257 Кодексу України про адміністративні правопорушення повідомляю, що мною _____ (*посада, ПІБ*) складено та направлено до суду (*вказати назву*) протокол про адміністративне правопорушення за участю викривача:

Прізвище, ім'я, по батькові викривача	Дата надходження заяви (повідомлення) викривача про правопорушення, пов'язане з корупцією	Короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, наведених викривачем	Правова кваліфікація правопорушення, пов'язаного з корупцією, із зазначенням статті (частини статті) КУпАП

Формами звернення викривача до органу досудового розслідування є заява (повідомлення) про корупційне кримінальне правопорушення.⁵⁸

Заява (повідомлення) може бути письмовою або усною і наданою безпосередньо під час особистого звернення заявника до органу досудового розслідування. Усні заяви (повідомлення) викривача уповноважена службова особа органу досудового розслідування вносить до протоколу прийняття заяви про кримінальне правопорушення.

Під час особистого звернення заявника із письмовою заявою (повідомленням) до органу досудового розслідування уповноважена службова особа органу приймає і реєструє таке звернення.

Заява (повідомлення) викривача про кримінальне корупційне правопорушення має містити усі відомі викривачу відомості, зокрема:

- обставини правопорушення;
- місце і час його вчинення;
- спосіб вчинення;

⁵⁸ Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні: Роз'яснення НАЗК від 26.10.2020 № 10. URL: <https://tinyurl.com/2h6n4wc8>

- особу, яка вчинила правопорушення;
- вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви (повідомлення) викривача про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та не пізніше ніж через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати викривачу витяг з ЄРДР.

Викривач може звернутися із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до будь-якого органу досудового розслідування. Органами досудового розслідування відповідно до статті 38 КПК України є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

Досудове слідство корупційних кримінальних правопорушень здійснюють:

1) слідчі підрозділи:

- органів Національної поліції.
- органів Державного бюро розслідувань;

2) підрозділи детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Дізнання щодо корупційних правопорушень здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів:

- органів Національної поліції;
- органів Державного бюро розслідувань;
- Національного антикорупційного бюро України.⁵⁹

Отже, викривач має право звернутися із заявою (повідомленням) про корупційне кримінальне правопорушення саме до вказаних органів досудового розслідування.

Однак відповідно до ч. 1 статті 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» викривач самотійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень.

При поданні заяви викривачу рекомендується враховувати підслідність відповідних органів досудового розслідування (стаття 216 КПК України).

⁵⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Слідчий, дізнавач, прокурор протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до ЄРДР у письмовій формі повідомляє Національне агентство (форма повідомлення додається) про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування і такі відомості:

- 1) дату надходження заяви (повідомлення) викривача про кримінальне правопорушення;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові викривача;
- 3) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених викривачем;
- 4) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті;
- 5) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до ЄРДР, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до ЄРДР та/або розпочав досудове розслідування.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству надається викривачу.

ЗРАЗОК

Повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про початок досудового розслідування за участю викривача

Національне агентство з питань запобігання корупції

Відповідно до ч. 9 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України повідомляю, що мною (слідчим, дізнавачем, прокурором)_____ внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за заявою/повідомленням викривача _____ (ПІБ).

Детальна інформація у наведеній таблиці:

Дата надходження заяви (повідомлення) викривача про кримінальне правопорушення	Прізвище, ім'я, по батькові викривача	Короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених викривачем	Попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону	Прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а
--	---------------------------------------	--	---	---

			України про кримінальну відповідальність	також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування

1.11. Впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень

Згідно із статтею 53-1 Закону України «Про запобігання корупції» державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону шляхом:

1) впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

2) надання працівникам та особам, які проходять у них службу або навчання чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

3) організації та забезпечення розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

4) обов'язкового забезпечення функціонування у випадках, передбачених цим Законом, внутрішніх та регулярних каналів для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.⁶⁰

⁶⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

Відповідно до рекомендацій та роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції кожна установа має розробити внутрішній документ, яким визначатимуться механізми заохочення та формування культури повідомлення та порядок їх впровадження, систематично проводити моніторинг його виконання, здійснювати заходи, спрямовані на його реалізацію.

Таким документом може бути положення щодо механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення.

У такому документі мають бути обов'язково визначені, зокрема, організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, порядок проведення аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення.⁶¹

Уповноваженому підрозділу рекомендується не менше ніж один раз на рік проводити навчальні заходи з працівниками щодо формування культури поваги до викривачів, до яких можуть залучатися представники іноземних спеціалізованих інституцій у сфері захисту викривачів, працівники Національного агентства та інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, експерти, викривачі.

При використанні таких механізмів формування культури повідомлення як проведення внутрішніх навчань, комунікаційних кампаній, просвітницьких заходів важливо звертати увагу викривачів на:

- 1) вимоги до повідомлень;
- 2) способи та шляхи повідомлення викривачем про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
- 3) порядок здійснення перевірки за повідомленням викривача;

⁶¹ Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»: Роз'яснення НАЗК від 24.02.2021 № 3

4) визначення та ознаки викривача.

Також установа може проводити аналіз успішності функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Проведення такого аналізу забезпечується уповноваженим підрозділом, його результати доповідаються керівнику установи та можуть бути розміщені на внутрішньому сайті установи.

При проведенні аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення необхідно застосовувати такі індикатори:

- 1) кількість просвітницьких заходів, спрямованих на формування поваги до викривачів;
- 2) кількість працівників, що пройшли навчання;
- 3) кількість методичних та просвітницьких матеріалів;
- 4) кількість звернень щодо порушення прав викривачів через здійснене повідомлення;
- 5) кількість повідомлень від викривачів;
- 6) кількість та види застосованих заохочень тощо.⁶²

⁶² Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»: Роз'яснення НАЗК від 24.02.2021 № 3

II. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ. ДОТРИМАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

2.1. Терміни, що пов'язані із виникненням конфлікту інтересів

Потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.⁶³

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.⁶⁴

Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.⁶⁵

Незаконне збагачення – значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи, які вона не може раціонально обґрунтувати.

Непотизм (кумівство) – моральне заступництво керівника у відношенні родичів і близьких осіб, при якому владні рішення приймаються, а висування і призначення на посади здійснюються за ознаками релігійної, кастової, родової приналежності, а також особистої відданості керівникові.

Протекціонізм – система заступництва, кар'єрного висування, надання переваг за ознаками спорідненості, земляцтва, особистої

⁶³ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁶⁴ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁶⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

відданості, приятельських відносин з метою отримання неправомірної вигоди.

Пряме підпорядкування – відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Фаворитизм – демонстративне наближення до себе своїх улюбленців; показне делегування їм тих чи інших повноважень, які не відповідають їх правовому статусу; незаслужене висунення їх по службі і заохочення, нагородження; необґрунтоване надання їм доступу до матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Члени сім'ї – а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, та діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття – незалежно від спільного проживання із суб'єктом; б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.⁶⁶

Близькі особи – члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у частині першій статті 3 цього Закону, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.⁶⁷

2.2. Конфлікт інтересів: загальні положення, поняття, види та нормативно-правове забезпечення

Конфлікт інтересів є внутрішньоособистісним конфліктом державного службовця, який виникає через наявність у нього

⁶⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁶⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

корисливого прагнення скористатися владою із порушенням норм професійної етики.

Сучасна система запобігання конфліктам інтересів або їх врегулювання спрямована на:

- пошук балансу через виявлення ризиків для добропорядності службових осіб;
- заборону неприйнятних форм конфліктів;
- управління конфліктними ситуаціями;
- врегулювання конфліктних ситуацій.

У європейському законодавстві досить поширеним є запропоноване у Рекомендаціях ОЕСР⁶⁸ визначення конфлікту інтересів як конфлікту між державними обов'язками та приватними інтересами державної посадової особи, в якому пов'язаний з приватними можливостями інтерес державної посадової особи може негативно впливати на виконання нею своїх посадових обов'язків і функцій.

Головними ознаками конфлікту інтересів є:

- 1) загроза об'єктивності державного службовця під час реалізації ним посадових обов'язків;
- 2) суперечність між особистим інтересом державного службовця та інтересами інших суб'єктів та можливість завдання шкоди законним інтересам інших суб'єктів.

Незважаючи на те, що далеко не кожен конфлікт між службовими повноваженнями і приватним інтересом здатен призвести до неправомірних рішень чи діянь, кожен із конфліктів інтересів здатен створити таку ситуацію у випадку, якщо не буде вчасно та належним чином задекларований, оцінений та врегульований.

Наявність конфлікту інтересів не обов'язково призводить до фактів корупції, проте істотно підвищує ризик вчинення корупційних діянь та є по суті їх передумовою.

Конфлікт інтересів може мати місце не лише тоді, коли зазначена суперечність вже фактично вплинула на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень (вчинення або невчинення дій), а й тоді, коли вона потенційно може вплинути на них.

⁶⁸ Рекомендації OECD з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі, 2003.
URL: <https://tinyurl.com/2zm23g45>

Закон України «Про запобігання корупції» виділяє **два види** конфлікту інтересів:

- 1) реальний конфлікт інтересів;
- 2) потенційний конфлікт інтересів.⁶⁹

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Нормативно-правові акти, які регулюють питання запобігання конфлікту інтересів:

- Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, схвалений Генеральною Асамблеєю ООН (1996 рік);
- Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (2000 рік);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (2003 рік);
- Рекомендації OECD з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі (2003 рік);
- Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 (з наступними змінами та доповненнями);
- Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 (з наступними змінами та доповненнями);
- Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 (з наступними змінами та доповненнями);
- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (з наступними змінами та доповненнями);

⁶⁹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 (з наступними змінами та доповненнями);
- Роз'яснення НАЗК № 11 від 13.06.2022 «Щодо наявності/відсутності конфлікту інтересів під час реалізації повноважень з окремих питань оплати праці».⁷⁰

2.3. Основні складові конфлікту інтересів

2.3.1. Приватний інтерес

Приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи.⁷¹

Закон допускає необмежене коло обставин та ситуацій, що можуть свідчити про наявність приватного інтересу чи зумовлювати його виникнення за певних умов.⁷²

Приблизний перелік позаслужбових стосунків із фізичними чи юридичними особами, що можуть зумовлювати виникнення приватного інтересу:

- сімейні стосунки;
- особисті стосунки;
- дружні стосунки;
- стосунки, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

При вирішенні питання щодо наявності приватного інтересу у сфері службових повноважень як складової конфлікту інтересів слід у кожному випадку враховувати конкретні обставини, відносини та зв'язки особи, обсяг її службових/представницьких повноважень під час прийняття того чи іншого рішення.

Типові обставини та ситуації, що свідчать про наявність приватного інтересу чи зумовлюють його виникнення:

⁷⁰ «Щодо наявності/відсутності конфлікту інтересів під час реалізації повноважень з окремих питань оплати праці: Роз'яснення НАЗК № 11 від 13.06.2022. URL: <https://tinyurl.com/2jmcjzyb>

⁷¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁷² Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

Сімейні та родинні стосунки. Бажання піклуватися про членів сім'ї, родичів є природним для кожної людини, тому відносини з такими особами є передумовою виникнення приватного інтересу. Тож у випадку спільної роботи з членами сім'ї та родичами слід звертати увагу на наявність, характер та зміст службових чи представницьких повноважень, що можуть бути реалізовані стосовно таких осіб.

Реалізація службових/представницьких повноважень стосовно себе. До таких ситуацій можна віднести прийняття (або участь у прийнятті) рішень особою щодо себе самої, які стосуються оплати праці, відведення земельних ділянок, використання права на депутатське звернення чи депутатський запит у власних інтересах.

Отримання подарунка. В ситуації, коли особа безпосередньо (або її близька особа) отримала подарунок і надалі має прийняти рішення (вчинити дію) щодо дарувальника, наявний приватний інтерес. Такий інтерес зумовлений бажанням віддячити за подарунок.

Сумісництво, поєднання статусу депутата з іншою діяльністю. Депутат місцевої ради є одночасно керівником комунального підприємства. Водночас як депутат місцевої ради він бере участь у розгляді питання щодо його діяльності на посаді керівника підприємства (щодо оплати його праці, звіту про результати діяльності тощо).

Засновник/керівник підприємства. Приватний інтерес буде існувати у разі наявності службового чи представницького повноваження стосовно підприємства, установи, організації, в якій особа є засновником та/або керівником.

Договірні відносини. Для прикладу, приватний інтерес існує у податкового інспектора, який повинен провести контрольні заходи щодо юридичної особи, яка орендує у нього земельну ділянку. Або у керівника, який користується житлом (на умовах договору оренди чи з інших підстав) свого підлеглого. Сутність приватного інтересу полягає у небажанні зашкодити вигідним для особи договірним відносинам.

Службові стосунки. Приватний інтерес може виникати через конфлікт керівника з підлеглою особою або негативне сприйняття дій підлеглої особи керівником. Часто такого роду приватний інтерес зумовлюють дії викривачів корупції.

Службова діяльність. Приватний інтерес буде наявний у особи, службову діяльність якої будуть оцінювати в рамках службового розслідування, що координується та контролюється такою особою.⁷³

2.3.2. Службові/представницькі повноваження

Приватний інтерес може впливати на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, вчинення чи невчинення дій лише під час реалізації службових/представницьких повноважень, що є дискреційними.

Відповідно до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2⁷⁴, від 11.03.1980, **дискреційні повноваження** – це повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за таких обставин.

Згідно з Методологією проведення антикорупційної експертизи, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5⁷⁵: **дискреційні повноваження** – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта.

Ознаки дискреційних повноважень:

– дають змогу на власний розсуд оцінювати певний юридичний факт, а також обирати одну з декількох можливих форм реагування на нього;

⁷³ Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

⁷⁴ Щодо здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень: Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2 від 11.03.1980

⁷⁵ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи: Наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17#Text>

- дають можливість на власний розсуд обирати міру публічно-правового впливу щодо фізичних та юридичних осіб, його вид, розмір, спосіб реалізації;
- дають змогу особі обрати форму реалізації своїх повноважень;
- наділяють особу правом повністю або частково визначати порядок здійснення юридично значущих дій, у тому числі строк та послідовність їх здійснення.

Приклади наявності або відсутності дискреційних повноважень у посадової особи:

Фабула. У підпорядкуванні директора державного підприємства «Державний заклад культури» (посадова особа юридичної особи публічного права) працює його дружина. Статутом підприємства передбачено, що його директор визначає умови оплати праці працівників та застосовує заходи матеріального заохочення, накладає на працівників стягнення.

У даній ситуації у директора підприємства наявний приватний інтерес (зумовлений спільною роботою з членом сім'ї) у сфері виконання службових повноважень, який може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень або на вчинення/невчинення дій під час виконання ним повноважень стосовно своєї дружини.

Ситуація 1. Визначення умов оплати праці працівників та застосування заходів матеріального заохочення, накладення стягнень на працівників.

Статутом підприємства передбачено, що його директор визначає умови оплати праці працівників та застосовує заходи матеріального заохочення, накладає на працівників стягнення. Положенням про преміювання, що діє на підприємстві, передбачено, що:

- директор на власний розсуд вирішує питання щодо доцільності матеріального заохочення (преміювання) працівників;
- директор своїм наказом визначає конкретний розмір премії для працівника залежно від його особистого внеску в діяльність підприємства.

Наявний приватний інтерес у цьому випадку не дає змоги директору підприємства об'єктивно оцінити роботу своєї дружини, тому реалізація наведеного повноваження стосовно неї здійснюватиметься в

умовах реального конфлікту інтересів. Наявні дискреційні повноваження.

Ситуація 2. Надбавка до посадового окладу у зв'язку з присвоєнням дружині звання Заслуженої артистки України

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери», а також наказу Міністерства культури України від 18.10.2005 № 745 «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» працівникам, яким присвоєно почесне звання «Заслужений працівник України», встановлюється надбавка в розмірі 20 відсотків окладу.

Нормативно-правові акти виключають можливість діяти на власний розсуд (встановити або не встановити надбавку, визначати той чи інший розмір надбавки), передбачають чіткі умови, за наявності яких встановлюється надбавка до посадового окладу (особа має відповідне звання), а також фіксований розмір такої надбавки – 20 відсотків від окладу.

Отже, при підписанні та поданні на затвердження штатного розпису із встановленням дружині надбавки до посадового окладу у зв'язку з присвоєнням звання Заслуженої артистки України у директора державного підприємства відсутні дискреційні повноваження, тому приватний інтерес директора підприємства не може впливати на його об'єктивність при вчиненні зазначеної дії. Дискреційні повноваження відсутні.

Приклад відсутності службових повноважень:

Фабула. Конфлікт інтересів не виникає у випадку вчинення дій або прийняття рішень поза межами наданих службових/представницьких повноважень.

Приклад. Прокурору доручено розглядати скаргу на свої ж дії, в якій, у тому числі, заявлено клопотання щодо заміни прокурора у кримінальному провадженні. У такій ситуації у прокурора буде наявний приватний інтерес, який полягає у небажанні настання негативних наслідків – визнання неправомірними його дій та/або рішень та можливе притягнення до відповідальності.

Відповідно до ч. 1 статті 306 КПК скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими ст.ст. 318-380 КПК, з урахуванням положень глави 26 КПК.⁷⁶

Згідно з вимогами статті 37 КПК призначення та заміна прокурора у кримінальному провадженні здійснюються керівником відповідного органу прокуратури. Прокурор здійснює повноваження прокурора у кримінальному провадженні з його початку до завершення та лише у виняткових випадках повноваження прокурора можуть бути покладені керівником органу прокуратури на іншого прокурора цього органу прокуратури через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

Тобто розгляд скарги на дії прокурора є компетенцією слідчого судді, заміна прокурора у кримінальному провадженні є компетенцією керівника відповідного органу прокуратури. Таким чином, прокурор не має законних повноважень щодо розгляду скарги на свої дії та заміни себе на іншого прокурора у кримінальному провадженні. У цьому випадку відсутні службові повноваження як обов'язкова складова конфлікту інтересів.

Однак розгляд прокурором такої скарги може свідчити про вчинення інших незаконних дій, за вчинення яких передбачена відповідальність.

2.3.3. Суперечність між приватним інтересом та повноваженням

Суперечність полягає в тому, що, з одного боку, в особи наявний приватний інтерес (майновий або немайновий), а з іншого, особа, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має виконувати свої службові обов'язки в інтересах держави, територіальної громади, виключаючи можливість будь-якого впливу приватного інтересу.

Варто зазначити, що конфлікт інтересів існуватиме у всіх випадках, коли у особи є приватний інтерес, здатний вплинути на об'єктивність

⁷⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

рішення. Навіть тоді, коли прийняті нею рішення за наявності приватного інтересу є неупередженими і відповідають закону.

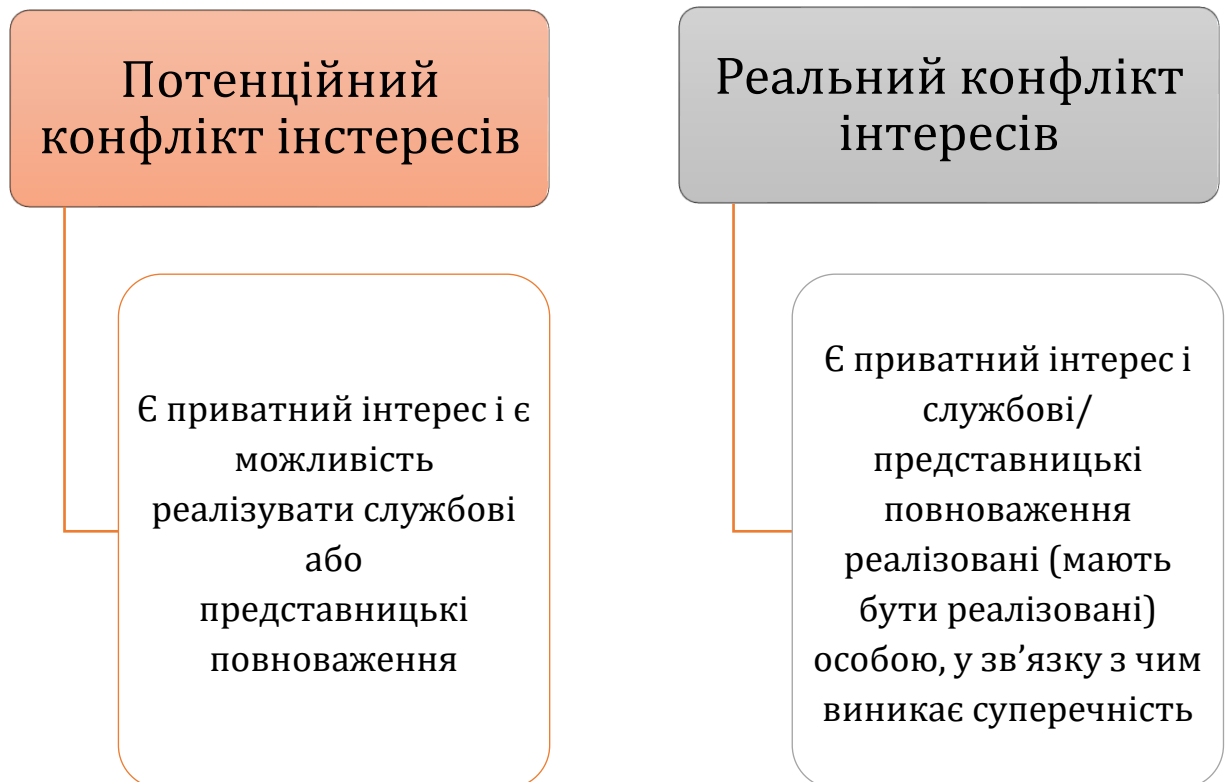
У цьому випадку буде мати місце втрата суспільної довіри до службової особи та органу влади, в якому вона працює. Крім того, коли приватний інтерес «не спровокував» прийняття незаконного рішення, окремому розгляду підлягатиме питання наявності/відсутності в рішеннях, діях службової особи фактів зловживання службовими повноваженнями, одержання неправомірної вигоди чи інших корупційних правопорушень.

Виключенням із цієї ситуації може бути лише випадок, коли службова особа надає адміністративні послуги, отримання яких одним заявником не спричиняє відмови у наданні послуги іншим заявникам, і при цьому така службова особа не має дискреційних повноважень або будь-яких інших можливостей, що дозволяють надати комусь перевагу.

Навіть за умови, що особа, маючи приватний інтерес, приймає об'єктивні та неупереджені рішення, вона вчиняє дії в умовах реального конфлікту інтересів.

Відмінність між потенційним та реальним конфліктом інтересів

При потенційному конфлікті інтересів у особи наявний приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує свої службові/представницькі повноваження. Така ситуація надалі впливатиме на об'єктивність особи під час реалізації повноважень.

При реальному конфлікті інтересів особа реалізує (повинна реалізувати) свої повноваження у сфері, де наявний приватний інтерес. Це викликає суперечність між повноваженнями і приватним інтересом, яка впливає на об'єктивність вчинення дій чи прийняття рішень.

Приклад різниці між потенційним та реальним конфліктом інтересів:

Фабула. Керівник державного підприємства, відповідно до статуту, зокрема, має право застосовувати заходи заохочення, у тому числі встановлення їм премій та визначення їх розміру.

На підприємстві працює близька особа керівника – його донька. За таких обставин у сфері реалізації службових повноважень керівника підприємства існує приватний інтерес, що за певних обставин може впливати на об'єктивність прийняття рішень, вчинення дій у межах реалізації повноважень, зокрема щодо преміювання. Така ситуація є потенційним конфліктом інтересів.

Надалі виникатиме ситуація, коли відповідне повноваження щодо преміювання працівників потребуватиме реалізації. Наприклад, до керівника на підпис надходить проект наказу про преміювання працівників за відповідний місяць і керівник має прийняти рішення щодо встановлення премії та визначення її конкретного розміру, в тому числі й для близької особи. Таке рішення буде прийняте ним шляхом підписання відповідного наказу.

У такому випадку в момент надходження керівнику підприємства проекту наказу на підпис виникає необхідність прийняття рішення, що свідчить про виникнення суперечності між приватним інтересом і повноваженнями, тобто про реальний конфлікт інтересів.

Підписання наказу про преміювання, у тому числі близької особи, буде свідчити про прийняття рішення в умовах реального конфлікту інтересів.

Неповідомлення про потенційний та реальний конфлікт інтересів, вчинення дій/прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягнуть за собою відповідальність.

2.4. Обов'язки осіб, на яких поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо запобігання корупції

Особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів зобов'язані вживати 4 основні дії:

Вживати заходів щодо недопущення виникнення реального та потенційного конфлікту інтересів

Цей обов'язок стосується як особи, у якої можливе виникнення конфлікту інтересів, так і будь-якої іншої особи, зазначеної у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції».⁷⁷

Так, керівник особи, у якої може виникнути конфлікт інтересів, має уникати прийняття рішень або вчинення дій, що можуть створити передумови виникнення конфлікту інтересів у підлеглого.

Відповідно до ч. 1 статті 28 Закону України «Про запобігання корупції» особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 цього закону, у тому числі посадові особи юридичних осіб публічного права, зобов'язані насамперед вживати заходів щодо недопущення виникнення реального або потенційного конфлікту інтересів навіть за умови одночасного прийняття рішення про його врегулювання.

Приклад. Директор підприємства прийняв на роботу доньку свого заступника, яка перебуватиме в підпорядкуванні заступника. Надалі директор вживатиме заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів у свого заступника.

У даному випадку дії директора підприємства не відповідатимуть вимогам Закону. Прийняття директором державного підприємства

⁷⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

доньки свого заступника на роботу в описаній ситуації може свідчити про порушення вимог п. 1 ч. 1 стаття 28 Закону.

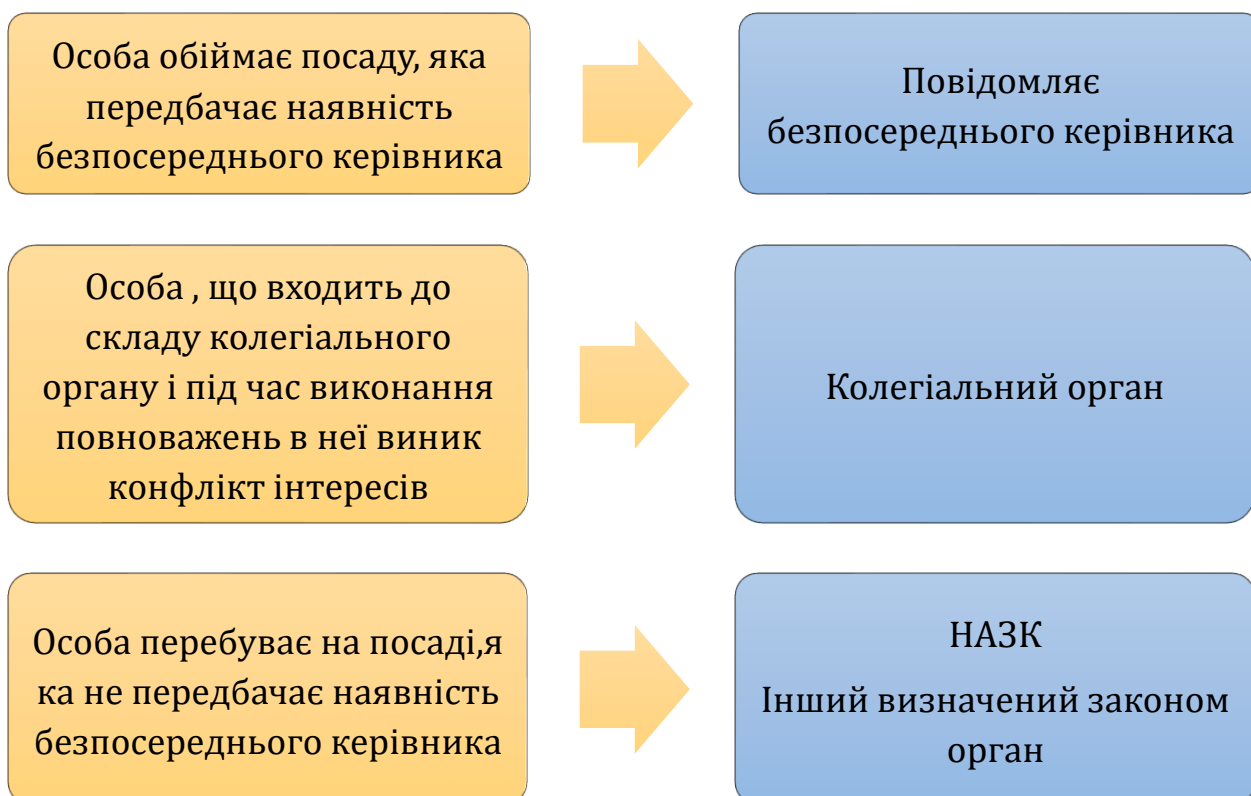

Повідомляти про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів

Працівники, котрі дізналися чи повинні були дізнатися про наявність у них реального чи потенційного конфлікту інтересів повинні повідомити про це безпосереднього керівника **не пізніше наступного робочого дня**.

Якщо особа перебуває на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, вона має повідомити або у колегіальний орган – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно.

Порядок повідомлень про наявність конфлікту інтересів?⁷⁸

⁷⁸ Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

У законі не зазначено, у якій саме формі слід повідомляти про конфлікт інтересів. Однак Національне агентство рекомендує здійснювати повідомлення про реальний/потенційний конфлікт інтересів у письмовій формі з реєстрацією відповідно до існуючої системи діловодства.

Письмове повідомлення, по-перше, буде документальним підтвердженням того, що особа дійсно повідомила про наявність конфлікту інтересів, а по-друге – дасть можливість безпосередньому керівнику детально проаналізувати ситуацію та визначитися із оптимальним способом врегулювання конфлікту інтересів.

Не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів

За порушення зазначеного обов'язку передбачено адміністративну відповідальність згідно з ч. 2 ст. 172-7 КУпАП:

«Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».⁷⁹

Вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів

Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, зобов'язаний:

– **протягом 2-х робочих днів** після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів прийняти рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів.⁸⁰

⁷⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁸⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

Також керівник має повідомити відповідну підлеглу особу про прийняте рішення;

– якщо йому стало відомо про наявність конфлікту інтересів (від інших осіб, із повідомлень про корупцію, з листів Національного агентства тощо), вжити передбачених Законом заходів для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у підлеглої особи.

Національне агентство у випадку одержання від особи (яка перебуває на посаді, що не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника) повідомлення про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів **упродовж семи робочих днів** роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Якщо особа має сумнів щодо наявності в неї конфлікту інтересів, вона має право звернутися за роз'ясненням до Національного агентства.

Для отримання максимально чіткого роз'яснення у зверненні варто зазначати інформацію, що розкриває зміст повноважень, приватного інтересу та ситуації (дії/рішення), стосовно якої (яких) є сумніви щодо наявності конфлікту інтересів, а також додавати відповідні документи.

Подати запит на роз'яснення, який стосується конфлікту інтересів, можна заповнивши форму електронного звернення. До форми можна приєднати фото- або скановану копію звернення, написаного від руки.

Також подати запит на роз'яснення можна у письмовому вигляді на поштову адресу НАЗК: м. Київ, бул. Дружби Народів, 28, 01133. У письмовому зверненні повинні міститися такі ж реквізити, що й в електронному.⁸¹

Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням, пізніше було виявлено конфлікт інтересів.⁸²

⁸¹ Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

⁸² Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

Лист (роз'яснення) ▼

* ПІБ

* Місце проживання

E-mail

* Дата звернення

дд.мм.гггг

Контактний номер телефону

* Суть порушеного питання

* Прикріпити сканований лист звернення з підписом (лише pdf)

Прикріпити додаток до звернення (лише pdf)

Перетягніть файли в цю область
або
Обрати файл 0 з 1

Перетягніть файли в цю область
або
Обрати файл 0 з 5

Рис. 3 Електронна форма листа до НАЗК щодо роз'яснення наявності/відсутності у особи конфлікту інтересів

2.5. Діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) щодо виявлення конфлікту інтересів

Вирішуючи питання чи наявний в особи конфлікт інтересів слід визначити наявність у неї службових повноважень, які надають можливість вчиняти дії, приймати рішення стосовно питання, у якому в особи наявний приватний інтерес.

Також необхідно встановити можливість впливу такого приватного інтересу на об'єктивність та неупередженість особи під час вчинення дій, прийняття рішень з питань, у якому в особи є приватний інтерес. Тобто слід встановити чи є повноваження особи дискреційними, коли особа може вибирати з декількох варіантів юридично допустимих рішень чи дій той, який вона вважає найкращим за відповідних обставин.

Для виявлення конфлікту інтересів уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання корупції повинен провести ретельний аналіз документів, якими визначено повноваження конкретного органу, установи або організації та його посадових осіб.

Найбільш ризикованими, з точки зору виникнення конфлікту інтересів, є повноваження щодо:

- видання дозвільних документів;
- проведення контрольних заходів;
- розподілу бюджетних коштів та розпорядження ними.

До ризикованих адміністративних повноважень керівників можна віднести повноваження щодо:

- призначення, звільнення, переведення;
- застосування заходів заохочення (преміювання, встановлення надбавок), та стягнення;
- управлінські повноваження, що полягають у можливості зобов'язати підлеглого діяти певним чином.

Перелік документів та відкритих баз даних, які можуть допомогти виявити конфлікт інтересів

1. Особова справа, де міститься інформація про членів сім'ї, а також повідомлення про працюючих в органі близьких осіб, повідомлення про

наявність конфлікту інтересів або самотійне врегулювання конфлікту інтересів.

2. Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, де необхідно звертати увагу на:

- членів сім'ї;
- джерела отримання доходів (окрім іншого і членом родини службовця), зокрема подарунки, фінансові допомоги тощо;
- осіб щодо яких наявні фінансові зобов'язання;
- укладені правочини;
- власників майна, яким користується службовець;
- інформацію про юридичних осіб, власником яких є службовець чи його член родин.

3. Відкриті бази даних, які доцільно використовувати уповноваженому підрозділу (особі) з питань запобігання корупції є:

1) Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань, у якому можна перевірити фактичне входження особи до складу засновників або виконавчих органів юридичної особи;

2) Інформаційний ресурс smida.gov.ua, де можна отримати інформацію про власників акцій, осіб, які входять до складу виконавчих органів або наглядової ради акціонерних товариств;

3) Електронна система публічних закупівель «Prozorro» щодо участі особи у публічних закупівлях.

Практичні заходи, які може здійснити уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання корупції з метою контролю та виявлення порушень вимог та обмежень Закону:

1) Переглянути повідомлення про суттєві зміни, на предмет виявлення порушень вимог щодо одержання подарунків, або виникнення позаслужбових стосунків з особою (отримання позики, фінансової допомоги тощо), які можуть зумовити виникнення конфлікту інтересів.

2) Проаналізувати відомості у розділі 11, 15 декларації щодо виявлення можливих фактів порушення обмежень сумісництва та суміщення, з іншими видами діяльності, передбачених статтею 25 Закону

України «Про запобігання корупції» (отримання доходів на підставі цивільно-правового договору як самозайнята особа тощо).⁸³

У разі отримання доходів від осіб приватного права, додатково перевірити у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань чи не значиться особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування керівником такої юридичної особи приватного права.

Перевірити за допомогою інформаційних ресурсів аналізу відкритої інформації дату виключення особи зі складу виконавчих органів юридичної особи (чи здійснено воно до вступу на посаду).

3) Використовуючи ПІБ перевірити в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань інформацію про реєстрацію особи фізичною особою-підприємцем, а також переглянути такі реєстри: Єдиний реєстр адвокатів; Єдиний реєстр арбітражних керуючих; Єдиний реєстр нотаріусів; Державний реєстр оцінювачів з експертної грошової оцінки земель; Державний реєстр атестованих судових експертів; Реєстр атестованих осіб (архітектори, проектувальники; експерти; інженери технічного нагляду); Реєстр аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності.

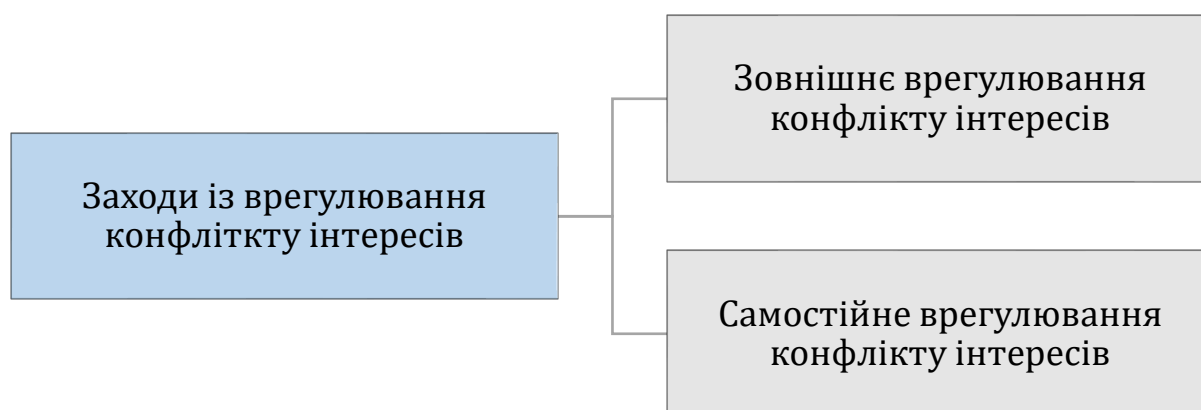
4) Відслідковувати появу в особи позаслужбових стосунків, здатних зумовити виникнення приватного інтересу (отримання подарунку, фінансової допомоги, виникнення судового спору, укладання шлюбу тощо), виявивши такі приватні інтереси, проаналізувати наявні у особи повноваження та прийняті рішення щодо можливості їх реалізації на користь такого інтересу;

5) Якщо в органі працюють близькі особи, здійснювати аналіз рішень організаційно-розпорядчого характеру на предмет наділення однієї з осіб повноваженнями по відношенню до іншої, зокрема у разі тимчасового виконання обов'язків, включення до складу дисциплінарної комісії, просування по службі тощо.

⁸³ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

2.6. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

2.6.1. Загальні правила запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть **самостійно вжити заходів** щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади.

Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.⁸⁴

Особи, зазначені у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», **зобов'язані повідомляти безпосереднього керівника** про наявність у неї потенційного або реального конфлікту інтересів **не пізніше наступного робочого дня** з моменту, коли вона дізналася або повинна була дізнатися про наявність конфлікту інтересів. У випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно.⁸⁵

⁸⁴ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁸⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення (ініціювання звільнення) особи з посади приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів у підлеглої йому особи **протягом 2-х днів** після отримання повідомлення або якщо йому стало відомо про конфлікт інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

- 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняттям рішень;
- 3) перегляду обсягу службових повноважень особи;
- 4) обмеження доступу особи до певної інформації;
- 5) переведення особи на іншу посаду;
- 6) звільнення особи.⁸⁶

Кожен із заходів врегулювання конфлікту інтересів має свою специфіку, адже обирається залежно від низки таких умов:

- вид конфлікту інтересів (потенційний або реальний);
- тривалість конфлікту інтересів (постійний або тимчасовий);
- суб'єкт прийняття рішення про його застосування (безпосередній керівник та/або керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації);
- наявність (відсутність) альтернативних заходів врегулювання;
- наявність (відсутність) згоди особи на застосування заходу (щодо переведення);
- можливість залучення до прийняття рішень інших працівників (щодо усунення від виконання завдання).

Застосування заходів врегулювання конфлікту інтересів можливе лише за наявності всіх перелічених умов. Якщо будь-яка з

⁸⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

умов відсутня, конкретний захід врегулювання конфлікту інтересів застосовувати не можна.

Правила вибору заходу щодо зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів⁸⁷

№ з/п	Вид заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів	Умови застосування
1.	Усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів (ст. 30 Закону)	– реальний чи потенційний; – тимчасовий; – можливість залучення до прийняття рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації.
2.	Обмеження доступу особи до інформації (ст. 31 Закону)	– реальний чи потенційний; – постійний; – конфлікт інтересів пов'язаний з таким доступом до певної інформації – є можливість продовження належного виконання особою повноважень на посаді за умови обмеження доступу до інформації; – є можливість доручити роботу з відповідною інформацією іншому працівнику.
3.	Перегляд обсягу службових повноважень особи (ст. 32 Закону)	– реальний чи потенційний; – постійний; – конфлікт інтересів пов'язаний з конкретним повноваженням особи; – є можливість продовження належного виконання особою службових завдань у разі такого перегляду; – можливість наділення відповідними повноваженнями іншого працівника.

⁸⁷ Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

4.	Здійснення повноважень під зовнішнім контролем (ст. 33 Закону). Форми: 1) перевірка стану та результатів виконання особою завдання, вчинення нею дій, змісту рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються, з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів; 2) виконання особою завдання, вчинення нею дій, розгляд справ, підготовка та прийняття нею рішень у присутності визначеного керівником органу працівника; 3) участь уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу	– реальний чи потенційний; – постійний чи тимчасовий; – конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій. Важливо. Працівник, який здійснюватиме зовнішній контроль, не може бути у підпорядкуванні особи, конфлікт інтересів якої врегульовується, а також стосовно якого останній може приймати рішення розпорядчого характеру, оскільки це зумовить виникнення у працівника, який здійснюватиме зовнішній контроль, виникнення конфлікту інтересів.
5.	Переведення особи на іншу посаду (ч. 1 ст. 34 Закону)	– реальний чи потенційний; – постійний; – конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій, позбавлення приватного інтересу; – наявна вакантна посада, яка за своїми характеристиками відповідає особистим та професійним якостям особи; – наявна згода особи на переведення.
6.	Звільнення особи (ч. 2 ст. 34 Закону)	– реальний чи потенційний; – постійний; – конфлікт інтересів не може бути врегульований в інший спосіб, у тому числі через відсутність згоди

		особи на переведення або на позбавлення приватного інтересу.
--	--	--

Відповідність характеру конфлікту інтересів та заходів щодо його усунення ⁸⁸

Конфлікт інтересів має постійний характер	Конфлікт інтересів має тимчасовий характер
1) обмеження доступу особи до певної інформації; 2) перегляд обсягу службових повноважень особи 3) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень 4) переведення особи на іншу посаду 5) звільнення особи	1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень

Будь-який захід врегулювання конфлікту інтересів застосовується виключно до особи, у якій виникає конфлікт інтересів. Такі заходи не можуть застосовуватися до інших осіб, спільна робота з якими зумовлює виникнення конфлікту інтересів, тобто підпорядкованих осіб.

Фабула. Наприклад, у підпорядкуванні директора підприємства на посаді економіста працює його дружина. Для врегулювання конфлікту інтересів вирішено застосувати такий захід, як звільнення з посади. Оскільки конфлікт інтересів наявний саме у директора, а не його дружини, то звільненню з посади буде підлягати директор.

У випадку, коли конфлікт інтересів виникає в особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст.

⁸⁸ «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. – URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

З Закону), у зв'язку з підпорядкуванням їй близької особи (абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону), при прийнятті рішення щодо обрання певного способу врегулювання конфлікту інтересів слід враховувати вимоги статті 27 Закону України «Про запобігання корупції».

2.6.2. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

До таких осіб належать:

- Президент України;
- народні депутати України;
- члени Кабінету Міністрів України;
- керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України;
- судді;
- судді Конституційного Суду України;
- голови та заступники голів обласних та районних рад;
- міські, сільські, селищні голови, секретарі міських, сільських, селищних рад;
- депутати місцевих рад.

У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.⁸⁹

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у

⁸⁹ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

2.6.3. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами, для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГК та іншими законами (ст. 62 ГК).⁹⁰

Корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами (ст. 167 ГК).⁹¹

Відповідно до ч. 1 статті 36 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктами передачі є:

- особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- посадові особи юридичних осіб публічного права;
- члени Ради Національного банку України;
- особи, які входять до складу наглядової ради (крім незалежних членів) державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського

⁹⁰ Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

⁹¹ Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

товариства, у статутному капіталі якого більше ніж 50 відсотків акцій (часток) належить державі.⁹²

Зазначені вище особи зобов'язані протягом 60 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права в порядку, встановленому законом. Таким особам забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Передача зазначеними особами належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є унітарним, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

Передача корпоративних прав в управління не позбавляє володіння цими правами.

Передача корпоративних прав здійснюється в один із таких способів:

1) укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності (крім договору управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами);

2) укладення договору про управління портфелем фінансових інструментів та/або грошовими коштами, призначеними для інвестування у фінансові інструменти, з інвестиційною фірмою, яка має видану Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку ліцензію на провадження діяльності з управління портфелем фінансових інструментів;

3) укладення договору про створення венчурного пайового інвестиційного фонду для управління переданими корпоративними правами з компанією з управління активами, яка має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами.

Передача корпоративних прав як оплата вартості цінних паперів венчурного пайового інвестиційного фонду здійснюється після

⁹² Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску цінних паперів такого інституту спільного інвестування.

Зазначені особи не можуть укладати договори, зазначені у частинах другій та третій цієї статті, із суб'єктами підприємницької діяльності, інвестиційними фірмами та компаніями з управління активами, в яких працюють члени сім'ї таких осіб.

Вказані особи, призначені (обрані) на посаду, в **одноденний термін** після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов'язані письмово повідомити про це НАЗК із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

Вказані вимоги не поширюються на:

- осіб, які входять як незалежні члени до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства, державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій належать державі;
- осіб, у власності яких перебувають акції акціонерного товариства - резидента України, сукупна номінальна вартість яких не перевищує 0,25 прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня року, в якому особа призначена (обрана) на посаду, та сукупно не перевищують 5 відсотків голосуючих акцій товариства;
- депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі);
- помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України.⁹³

2.7. Дотримання інших обмежень щодо запобігання корупції

2.7.1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про запобігання корупції» особам, зазначеним у ч. 1 ст. 3, забороняється використовувати свої

⁹³ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

2.7.2. Обмеження щодо одержання подарунків

Відповідно до статей 717 та 718 Цивільного кодексу України дарунок – це рухомі речі, в тому числі гроші та цінні папери, нерухомі речі, майнові права, які передаються обдарованому безоплатно у власність.⁹⁴

Згідно із Законом України «Про запобігання корупції» подарунок – грошові кошти або інше майно, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової.⁹⁵

Подарунки поділяються на:

- заборонені;
- дозволені з певними обмеженнями;
- дозволені.

Особам, зазначеним у пп. 1, 2 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», **забороняється** безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Такі особи **можуть приймати** подарунки, які відповідають загально визначеним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених

⁹⁴ Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435>

⁹⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.⁹⁶

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Подарунки, одержані вказаними особами, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Рішення, прийняте вказаною особою, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення статті 67 Закону України «Про запобігання корупції».

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму

⁹⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана **невідкладно, але не пізніше одного робочого дня**, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених частиною другою статті 23 Закону України «Про запобігання корупції».

У випадку наявності в особи сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає відповідне роз'яснення.

2.7.3. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Згідно зі статтею 25 Закону України «Про запобігання корупції» особам, уповноваженим на виконання функцій держави та місцевого самоврядування забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України, крім випадку, передбаченого абзацом першим частини другої цієї статті.

Особа, призначена (обрана) на посаду, зазначену в п. 1 ч. 1 статті 3 обов'язана **не пізніше 15 робочих днів** з дня призначення (обрання) на посаду **здійснити дії**, спрямовані на припинення підприємницької діяльності та припинення її повноважень у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, якщо особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

У вказаний вище строк, особі, призначеній (обраній) на посаду **забороняється здійснювати підприємницьку діяльність**, брати участь у діяльності та прийнятті рішень відповідними органами з дня призначення (обрання) на посаду та отримувати будь-які доходи (винагороду тощо) у зв'язку із здійсненням підприємницької діяльності або перебуванням у таких органах.

Вказані обмеження не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови

Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України.⁹⁷

Іншою оплачуваною діяльністю є будь-яка діяльність, що не містить ознак підприємницької та полягає у виконанні робіт та/або наданні послуг, які оплачуються або можуть бути оплачені у майбутньому.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (ч. 1 ст. 42 ГК).⁹⁸

Викладацька, наукова та творча діяльність, медична практика, інструкторська та суддівська практика зі спорту також можуть бути видами підприємницької діяльності. Якщо особа займається вищевказаними видами діяльності як ФОП, матиме місце порушення заборони, встановленої у п. 1 ч. 1 статті 25 Закону України «Про запобігання корупції».

Дозволені види оплачуваної діяльності:

1) Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).⁹⁹

Викладацька діяльність не може здійснюватися на користь юридичних осіб, оскільки такі особи не є здобувачами освіти (п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту»).

⁹⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

⁹⁸ Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

⁹⁹ Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2) Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.¹⁰⁰

3) Творча діяльність – індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність.¹⁰¹

4) Медична практика – це вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії.¹⁰²

5) Поняття «інструкторська та суддівська практика зі спорту» в законодавстві не визначені і лише згадуються як форми спортивно-тренувальної діяльності, поряд із навчально-тренувальними заняттями, участю у змаганнях, навчально-тренувальними зборами, роботою в спортивно-оздоровчих таборах.¹⁰³

2.7.4. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

Відповідно до статті 26 Закону України «Про запобігання корупції» особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали

¹⁰⁰ Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

¹⁰¹ Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. URL:

¹⁰² Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики: постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285. URL:

¹⁰³ Положення про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю: постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.1999 № 2061. URL:

повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.¹⁰⁴

Порушення встановлених обмежень щодо укладення трудового договору (контракту) є підставою для припинення відповідного договору. У разі виявлення вказаних порушень, Національне агентство звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

2.7.5. Обмеження спільної роботи близьких осіб

Особи, зазначені в п. 1 ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», **не можуть мати у прямому підпорядкуванні** близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Пряме підпорядкування – це відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.

Близькі особи – члени сім'ї, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки),

¹⁰⁴ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням відповідної особи.¹⁰⁵

Особи, які претендують на зайняття відповідних посад зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Таке повідомлення здійснюється стосовно всіх близьких осіб, які працюють в органі, незалежно від того, яку посаду вони обіймають, та чи призведе таке призначення до утворення відносин прямого підпорядкування між близькими особами.

У повідомленні необхідно зазначати також про близьких осіб, які працюють в органі вищого (нижчого) рівня до органу, в який працевлаштовується особа, оскільки поняття «пряме підпорядкування» охоплює повноваження щодо прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень (у тому числі участь у вирішенні таких питань) тощо.

У разі виникнення обставин, що порушують ці вимоги, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин **у п'ятнадцятиденний строк**.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в **місячний строк** з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

¹⁰⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://tinyurl.com/y9c67xcx>

дій осіб, на яких одночасно поширюються вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмеження щодо спільної роботи близьких осіб¹⁰⁷

У такій ситуації особа, в підпорядкуванні якої працює близька особа, зобов'язана **одночасно дотримуватись** вимог статті 27 Закону України «Про запобігання корупції» щодо вжиття заходів з усунення обставин прямого підпорядкування та вимог статті 28 щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

При цьому слід враховувати, що час для виконання вимог статті 28 є більш обмеженим (повідомлення про конфлікт інтересів здійснюється не пізніше наступного робочого дня з моменту виявлення, а врегулювання конфлікту інтересів – **протягом 2-х робочих днів** з дня отримання повідомлення), ніж час для усунення обставин прямого підпорядкування близьких осіб (до 1 місяця з моменту виникнення обставин).

Таким чином, для виконання вимог обох статей особа, у якій в підпорядкуванні працює близька особа, **не пізніше наступного дня** з моменту виникнення конфлікту інтересів має повідомити про це свого безпосереднього керівника або особу, уповноважену на її звільнення/ініціювання звільнення, а керівник/особа, уповноважена протягом 2-х днів після такого повідомлення – вжити заходів щодо його врегулювання.

Якщо, як захід врегулювання конфлікту інтересів буде обрано перегляд службових повноважень, переведення особи на іншу посаду або звільнення, надалі буде відсутня потреба в застосуванні передбачених статтею 27 Закону механізмів усунення відносин прямого підпорядкування, оскільки такі заходи врегулювання конфлікту інтересів усувають відносини прямого підпорядкування.

Якщо буде застосовано такий захід врегулювання конфлікту інтересів, як зовнішній контроль, виконання вимог статті 27 Закону має продовжуватися.

¹⁰⁷ Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»: Методичні рекомендації від 21.10.2022 № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Metodychni-rekomendatsiyi-vid-21.10.2022-13.pdf>

ПЕРЕЛІК

необхідних документів та інформації у сфері захисту прав викривачів
що мають бути в уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення
корупції

Журнал обліку отриманих
повідомлень про корупцію, а
також результатів їх розгляду

Організаційно-розпорядчий
документ з питань створення та
функціонування внутрішніх та
регулярних каналів повідомлення
про корупцію

Організаційно-розпорядчий
документ щодо прийняття та
розгляду, перевірки та належного
реагування на повідомлення про
корупцію

Інформація про внутрішні та
регулярні канали для
повідомлення про корупцію,
розміщена на офіційному веб-сайті
та інформаційних дошках

Ознаки того, що особа є викривачем корупції

№ 1	№ 2	№ 3
• Вона є фізичною особою, зокрема громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства. • Вона має внутрішнє переконання, що інформація є достовірною.	• Змістом повідомлення є конкретна інформація про можливі факти саме корупційного правопорушення, пов'язаного з корупцією правопорушення, іншого порушення Закону України «Про запобігання корупції» (наприклад, обставини правопорушення, місце і час його вчинення).	• Про відповідні факти особі стало відомо у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Ознаки того, що особа не є викривачем корупції

№ 1	№ 2
• Інформація стала їй відома із загальнодоступних джерел (державних реєстрів реєстрів, баз даних, сайтів, засобів масової інформації).	• Повідомлення не містить фактичних даних, які можуть бути перевірені, зокрема про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Національного агентства з питань запобігання корупції
щодо використання викривачами каналів повідомлень¹⁰⁸

Внутрішні канали	Регулярні канали	Зовнішні канали
• Рекомендується використати, за умов, що: 1) установа має надійні канали повідомлення (до моменту запуску Єдиного порталу повідомлень викривачів – це онлайн форма, електронна пошта, спеціальна телефонна лінія), які гарантують анонімність/конфіденційність; 2) в установі існує ефективна система перевірки повідомлень, в установі антикорупційний уповноважений, який забезпечить розгляд повідомлення та зможе захистити викривача від переслідування.	• Рекомендується використати, коли: 1) внутрішні канали повідомлення відсутні (до моменту створення Єдиного порталу повідомлень викривачів); 2) викривач впевнений, що внутрішні канали не будуть ефективними та існує загроза знищення доказів; 3) в установі не існує ефективної системи перевірки повідомлень, відсутні захищені канали для повідомлення інформації, що призводить до застосування негативних заходів впливу; 4) інформація, стосується керівництва.	• Рекомендується якщо: 1) повідомлення містить факти про можливе корупційне правопорушення з боку Президента України, Прем'єр Міністра, міністрів чи керівників інших органів центральної влади, народних депутатів, керівників та заступників правоохоронних органів; 2) викривач має обґрунтоване переконання, що внутрішні та регулярні канали не будуть ефективними, є загроза знищення доказів; 3) викривач сає дані, що свідчать про спроби знищення документів або доказів, що стосуються поширюваної інформації.

¹⁰⁸ Науково-практичний коментар законодавства України про захист викривачів корупції / за заг. ред. О. Нестеренко. Київ: ТОВ РЕД ЗЕТ, 2021. С. 59-60

РЕКОМЕНДАЦІЇ

уповноваженим особам щодо організації функціонування каналів повідомлення про корупцію під час дії воєнного стану

2. Надати керівнику пропозиції щодо типів каналів, які будуть найбільш ефективними в умовах роботи установи під час війни. Так багатьом установам буде складно використовувати особистий прийом громадян, тому найкращим варіантом є таких каналів, як спеціальна електронна форма, електронна поштова скринька, IP телефонія.

3. Перевірити правильність, повноту та актуальність інформації про себе та канали для отримання повідомлень на офіційному веб-сайті установи та на інших ресурсах, де була розміщена така інформація.

4. Проінформувати будь-яким доступним способом працівників про дію каналів повідомлень про корупцію та порядок розгляду таких повідомлень.

5. Забезпечити постійний контроль за функціонуванням каналів повідомлення про корупцію.

6. Розробити та внести зміни до внутрішніх нормативних актів, які визначають процедуру прийняття, розгляду, перевірки та належного реагування на повідомлення про корупцію (у разі необхідності).

Крім цього, Національне агентство з питань запобігання корупції рекомендує поряд з відомостями про канали розмістити корисні на період війни матеріали та контакти:

– пам'ятку щодо фіксації доказів злочинів окупантів проти цивільного населення:

– спеціальну електронну пошту НАЗК для повідомлень про можливих колаборантів: stopzrada@nazk.gov.ua

– телефон спеціальної гарячої лінії СБУ для повідомлень про підозрілих осіб та предмети: 0-800-501-482;

– чат-бот СБУ для повідомлень про пересування окупаційних військ: https://t.me/stop_russian_war_bot

АЛГОРИТМ

дій уповноважених осіб щодо захисту трудових прав викривачів

Уповноважена особа може дізнатися зі звернення викривача за захистом або під час візування проектів розпорядчих актів з кадрових питань про існування загрози застосування до нього негативних заходів впливу

Уповноважена особа готує на ім'я керівника установи доповідну записку, в якій зазначає про те, що особа є викривачем, роз'яснює гарантії захисту його трудових прав та попереджає про можливі правові наслідки за порушення вимог Закону*

Уповноважена особа має право звернутися до Національного агентства щодо порушених прав викривача**

Уповноважена особа вносить подання керівнику відповідної установи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності у разі застосування безпосередніми керівниками викривача до нього заходів негативного впливу

* Якщо викривач дав письмову згоду на розголошення інформації щодо нього

** Навіть у випадку, якщо викривач не давав письмову згоду на розголошення інформації щодо нього

ПРАВИЛА

забезпечення конфіденційності викривача під час обробки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»
(затверджені роз'ясненням НАЗК від 24.02.2021 № 4)

Загальні положення

Ці Правила визначають внутрішні процедури і механізми та послідовність дій працівників установи при прийнятті, попередньому розгляді та реєстрації повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», які надходять до установи внутрішніми та регулярними каналами повідомлень, іншими засобами зв'язку (*через загальну електронну пошту, поштову скриньку для кореспонденції, засобами поштового зв'язку та отримані на особистому прийомі громадян*).

У цих Правилах терміни вживаються в таких значеннях:

анонімне повідомлення – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, здійснене без зазначення авторства (анонімно);

повідомлення про корупцію – повідомлення яке містить інформацію про можливі факти корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону особами, визначеними у статті 3 Закону;

попередній розгляд – розгляд інформації, наведеної у повідомленні про корупцію, на предмет її відповідності вимогам пункту 3 цього розділу, а також аналіз такої інформації з метою визначення структурного підрозділу, відповідального за розгляд такого повідомлення відповідно до його повноважень.

Повідомлення про корупцію має містити фактичні дані, які можуть бути перевірені.

Дія цих Правил не поширюється на прийняття, попередній розгляд та реєстрацію документів, порядок розгляду яких регулюється спеціальними законами України.

II. Обов'язки керівника установи щодо забезпечення конфіденційності викривача

Основним завданням керівника установи щодо забезпечення конфіденційності повідомлень викривачів є виключення допуску та доступу до повідомлень викривачів будь-яких посадових осіб і працівників, окрім працівників, відповідальних за реєстрацію та розгляд повідомлень, які визначені наказом по установі.

З метою виконання вказаного завдання керівник установи зобов'язаний:

- 1) наказом по установі визначити працівника, відповідального за реєстрацію повідомлень викривачів;
- 2) наказом по установі визначити особу (підрозділ), відповідальну(ий) за розгляд та вирішення повідомлень викривачів;
- 3) організовувати проведення службових розслідувань щодо фактів незаконного розголошення або використання в інший спосіб працівниками установи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача.

III. Обов'язки працівника установи щодо забезпечення конфіденційності викривача

Кожен працівник установи, який приймає та розглядає повідомлення викривача, несе особисту відповідальність за збереження в таємниці інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача.

Працівник установи зобов'язаний:

- 1) зберігати в таємниці інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача;
- 2) дотримуватись правил користування конфіденційною інформацією;
- 3) користуватися повідомленнями про корупцію, іншими документами, які містять інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача, таким чином, аби унеможливити ознайомлення з ними інших осіб;
- 4) у разі виходу з робочого кабінету повідомлення про корупцію, інші документи, які містять інформацію про викривача, його близьких осіб чи інформацію, що може ідентифікувати особу викривача, закривати в металевому сейфі (шафі).

IV. Прийняття повідомлень про корупцію, які надходять через внутрішні канали повідомлень

Повідомлення про корупцію, які надходять через внутрішні канали повідомлень: спеціальну телефонну лінію, спеціальну електронну пошту, веб-сайт установи, приймає уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

Інформація про спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, про посилання на веб-сайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію, розміщується на офіційному веб-сайті установи.

Попередній розгляд повідомлень про корупцію, здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

Після попереднього розгляду повідомлення про корупцію в день їх отримання або не пізніше наступного робочого дня передаються до визначеної відповідальної посадової особи відповідного підрозділу установи для реєстрації.

V. Прийняття повідомлень про корупцію, які надходять через регулярні канали повідомлень

Повідомлення про корупцію, які надходять через регулярні канали повідомлень: спеціальну телефонну лінію, спеціальну електронну пошту, веб-сайт установи, приймає уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

Інформація про спеціальну телефонну лінію та години прийому повідомлень про корупцію, спеціальну електронну пошту, про посилання на веб-сайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію, розміщується на офіційному веб-сайті установи.

Попередній розгляд повідомлень про корупцію, здійснює уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

Після попереднього розгляду повідомлення про корупцію в день їх отримання або не пізніше наступного робочого дня передаються до визначеної відповідальної посадової особи відповідного підрозділу установи для реєстрації.

VI. Прийняття повідомлень про корупцію, які надходять іншими засобами зв'язку

Повідомлення про корупцію, які надходять до установи через загальну електронну пошту, поштову скриньку для кореспонденції, засобами поштового зв'язку та отримані на особистому прийомі громадян приймає відповідний структурний підрозділ установи, який здійснює їх попередній розгляд та реєстрацію.

VII. Реєстрація повідомлень про корупцію

Повідомлення про корупцію реєструє відповідний структурний підрозділ установи в системі електронного документообігу установи (за її наявності).

Після реєстрації на повідомлення про корупцію наноситься штрихкод, присвоєний системою електронного документообігу установи без створення його фотокопії.

Доступ до повідомлень викривачів надається тільки ідентифікованим та автентифікованим користувачам. Спроби доступу до такої інформації неідентифікованих осіб чи користувачів з не підтвердженою під час автентифікації відповідністю пред'явленого ідентифікатора повинні блокуватися.

Реєстрація та облік повідомлень про корупцію здійснюються згідно з такими індексами:

ПК – повідомлення про корупцію;

ПКП – повідомлення про корупцію щодо працівника(ів) установи;

А-ПК – анонімне повідомлення про корупцію;

А-ПКП – анонімне повідомлення про корупцію щодо працівника(ів) установи.

Повідомленню про корупцію присвоюється найменування виду документа «Повідомлення про корупцію».

ПАМ'ЯТКА
щодо етичної поведінки в установі
(затверджені роз'ясненням НАЗК від 24.02.2021 № 3)

Основним принципом діяльності працівників установи має бути доброчесність, тобто їх дії мають бути спрямовані на захист публічних інтересів та відмову від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень.

Працівники установи зобов'язані:

1) неухильно додержуватись загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими як під час виконання своїх службових повноважень, так і в повсякденному житті;

2) діяти виключно в інтересах держави, територіальної громади, установи, яку вони представляють;

3) виконувати службові повноваження та професійні обов'язки, рішення та доручення органів і осіб, яким вони підпорядковані, підзвітні або підконтрольні, сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально;

4) не допускати зловживань та неефективного використання власності держави, територіальної громади, установи;

5) діяти неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні погляди, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання;

6) дотримуватись політичної нейтральності, уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів;

7) утримуватись від виконання рішень чи доручень керівництва установи, якщо вони суперечать закону;

8) не вчиняти і не брати участі у вчиненні корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

9) невідкладно інформувати керівника установи, посадову особу, відповідальну за запобігання корупції в установі, про можливі випадки корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

10) вживати заходів щодо недопущення виникнення та врегулювання реального, потенційного конфлікту інтересів.

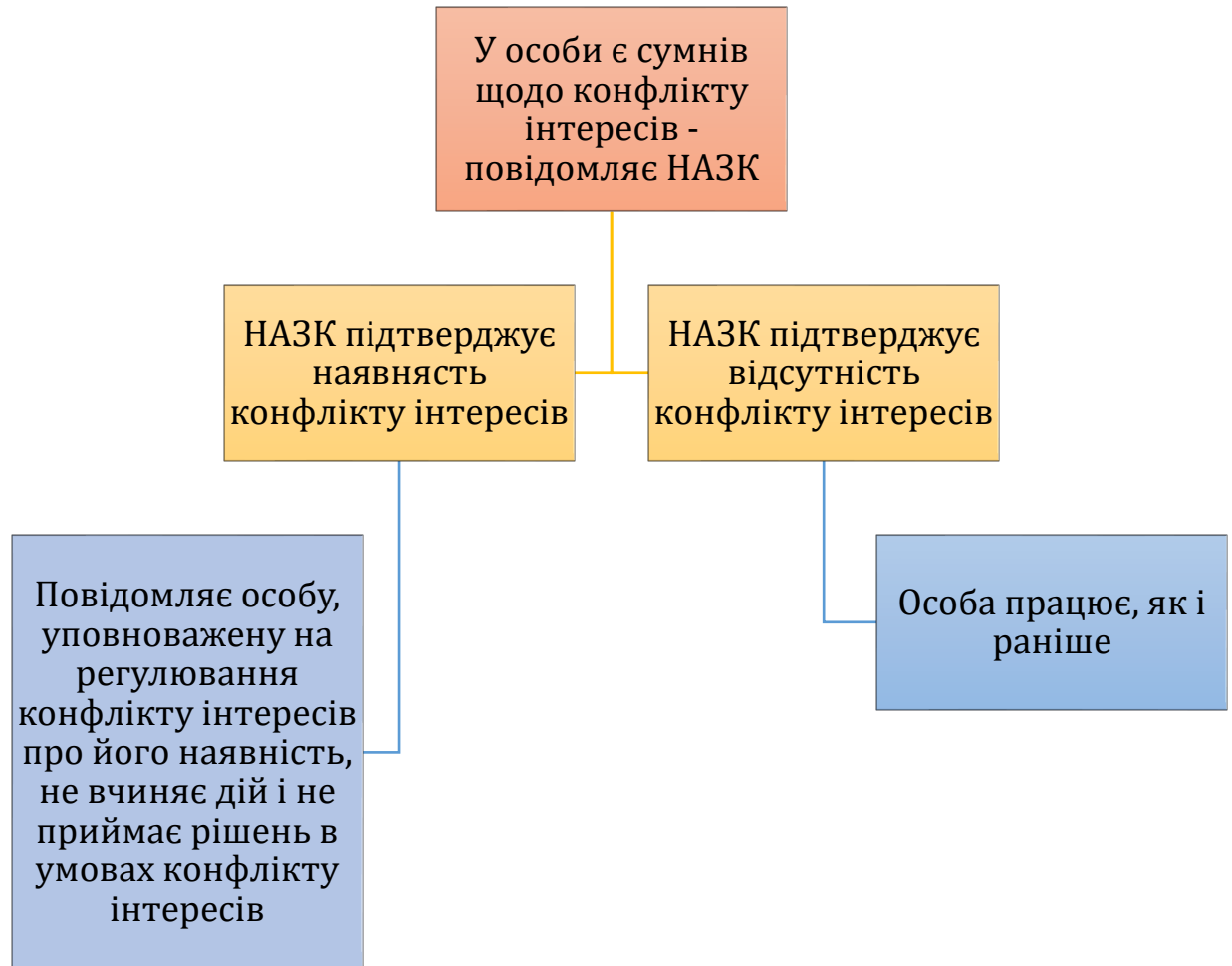
Працівникам установи заборонено:

1) використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків;

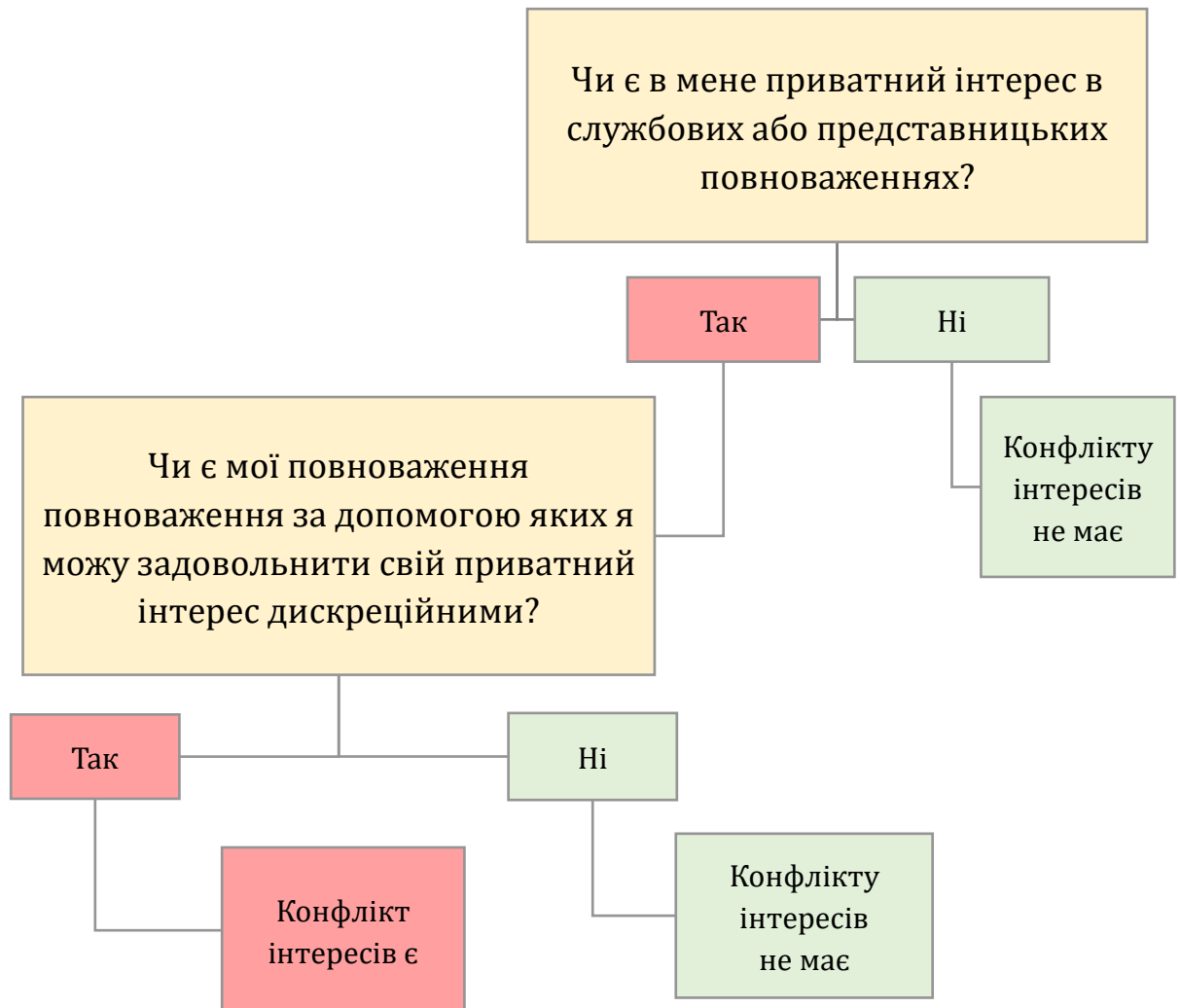
3) використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків.

Дії особи у разі існування сумнівів щодо наявності конфлікту інтересів
(Методичні рекомендації НАЗК від 21.10.2022 № 13. «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»)

Експрес-тест на виявлення конфлікту інтересів

(Методичні рекомендації НАЗК від 21.10.2022 № 13. «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»)

Приклади практичного застосування вимог Закону України «Про запобігання корупції»

(Методичні рекомендації НАЗК від 21.10.2022 № 13. «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»)

1. Спільна робота близьких осіб

Приклад 1

Близькі особи працюють в одному державному органі, державному (комунальному) підприємстві (установі, організації), але між ними немає прямого підпорядкування.

Чи виникає конфлікт інтересів у близьких осіб?

Так, за наявності службових повноважень, які можуть бути реалізовані щодо близької особи.

Конфлікт інтересів буде наявний у тієї особи, яка має повноваження, під час реалізації яких стосовно близької особи може бути задоволений приватний інтерес. Відсутність таких повноважень виключатиме наявність конфлікту інтересів.

Так, наприклад, на підприємстві працюють близькі особи, одна з яких обіймає посаду керівника уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції, а інша – керівник управління фінансового забезпечення.

До повноважень керівника уповноваженого підрозділу належить здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, в тому числі перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій.

Вказані повноваження реалізуються також щодо керівника управління фінансового забезпечення, а тому в керівника уповноваженого підрозділу буде наявний конфлікт інтересів.

Приклад 2

У підпорядкуванні керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації) працює його близька особа, яка

перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації)?

Так. Керівник вказаного підприємства (установи, організації) має повноваження приймати рішення розпорядчого характеру стосовно всіх працівників підприємства.

За таких обставин у сфері його службових повноважень існує приватний інтерес, зумовлений позаслужбовими (сімейними, родинними) стосунками з близькою особою, що може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття ним рішень або на вчинення чи невчинення дій під час реалізації службових повноважень стосовно близької особи.

Під час перебування особи у будь-якій відпустці не припиняються її трудові відносини, а тому в керівника зберігається можливість застосування щодо близької особи відповідних повноважень.

Тимчасова відсутність на роботі близької особи керівника, в тому числі у зв'язку з перебуванням її в зазначеній відпустці, не виключає існування потенційного конфлікту інтересів у керівника на період такої відсутності.

Конфлікт інтересів у керівника потребує врегулювання у встановленому Законом порядку.

Приклад 3

У керівника державного (комунального) підприємства (установи, організації) виник потенційний конфлікт інтересів у зв'язку з тим, що на підприємстві працює його близька особа.

Чи є належним способом врегулювання конфлікту інтересів керівника підприємства делегування його повноважень у частині, що стосується близької особи, своєму заступнику?

Ні. Делегування повноважень заступнику не виключає наявності у керівника підприємства потенційного конфлікту інтересів, оскільки він як керівник має право надавати вказівки, доручення своєму заступнику, в тому числі щодо своєї близької особи (доньки), контролювати їх виконання.

Також таке делегування повноважень призведе до виникнення потенційного конфлікту інтересів у заступника керівника державного

підприємства та порушує вимоги п.1 ч.1 ст. 28 Закону щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів.

Отже, делегування керівником підприємства повноважень щодо близької особи своєму заступнику чи іншій посадовій особі підприємства не є належним способом врегулювання конфлікту інтересів.

2. Суміщення (сумісництво)

Приклад 1

Ректор університету одночасно обіймає посаду професора кафедри цього ж університету чи іншу посаду в університеті.

Чи виникає конфлікт інтересів у ректора університету? Так.

Безпосереднє управління діяльністю закладу вищої освіти здійснює його керівник (ректор), який організовує діяльність закладу вищої освіти, дає обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу доручення, призначає на посаду та звільняє з посади працівників, визначає функціональні обов'язки працівників, забезпечує організацію та здійснення контролю за виконанням навчальних планів і програм навчальних дисциплін; здійснює контроль за якістю роботи педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників.

Таким чином, у разі зайняття ректором університету посади професора кафедри в університеті за суміщенням у нього виникатиме потенційний конфлікт інтересів, оскільки у сфері його службових повноважень буде наявний приватний інтерес, який може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття ним рішень, або на вчинення чи невчинення дій стосовно себе як професора кафедри відповідного навчального закладу.

Приклад 2

Начальник Інституту у складі вищого навчального закладу (далі – Інститут) здобуває ступінь магістра в Інституті, який очолює.

Чи виникає конфлікт інтересів у начальника Інституту? Так.

Особиста заінтересованість у здобутті ступеня магістра в Інституті, який особа очолює, зумовлює наявність у неї приватного інтересу.

Начальник Інституту організовує його діяльність, відповідає за результати діяльності Інституту, видає накази та розпорядження,

обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу, у тому числі й студентами.

Таким чином, у разі зарахування такої особи до Інституту у неї як у начальника Інституту в сфері службових повноважень буде наявний приватний інтерес, який може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття нею рішень, вчинення дій стосовно себе як студента Інституту, що свідчитиме про наявність потенційного конфлікту інтересів.

Крім того, така особа як начальник Інституту наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями щодо усіх працівників цього закладу та є для них керівником.

Отже, після зарахування її до Інституту, під час реалізації працівниками (на яких поширюються вимоги Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів) своїх повноважень стосовно неї як студента Інституту у них може виникати потенційний конфлікт інтересів, який потребує врегулювання в установленому Законом порядку.

3. Позаслужбові відносини

Приклад

У підпорядкуванні керівника державного (комунального) підприємства, установи, організації працює особа, з якою керівник у минулому перебував у шлюбі?

Чи виникає конфлікт інтересів у керівника?

Так, за умови наявності на цей час між такими особами позаслужбових стосунків, які зумовлюють приватний інтерес у керівника.

Існування в минулому позаслужбових (сімейних) стосунків між відповідними особами може бути передумовою виникнення приватного інтересу (як обов'язкової складової конфлікту інтересів) у керівника.

Однак самого лише факту існування таких стосунків між особами в минулому недостатньо для того, щоб однозначно стверджувати про наявність приватного інтересу у керівника на цей час.

Для встановлення приватного інтересу, а відповідно й конфлікту інтересів у подібних випадках насамперед слід урахувати обставини ситуації. Так, наприклад, конфлікт інтересів може існувати у разі наявності між такими особами неприязних стосунків та наявності у

керівника бажання помститися своєму експодружжю, або за наявності спільних неповнолітніх дітей.

4. Реалізація повноважень з оплати праці

Приклад 1

Керівник самостійного структурного підрозділу подає керівнику державного органу пропозицію про встановлення собі премії з визначенням її розміру для прийняття відповідного рішення.

Чи виникає конфлікт інтересів у керівника самостійного структурного підрозділу, який подає пропозицію про встановлення собі премії? Так.

Необхідність внесення зазначеної пропозиції зумовлена тим, що керівник державного органу, приймаючи рішення про встановлення премії, з об'єктивних причин не може самостійно оцінити роботу кожного з підлеглих працівників, у зв'язку з чим здійснення такої оцінки покладається на безпосереднього керівника та керівника самостійного структурного підрозділу.

Відповідно, пропозиції керівника самостійного структурного підрозділу є основою для прийняття керівником державного органу рішення про преміювання.

Таким чином, приватний інтерес при реалізації цього повноваження стосовно себе пов'язаний з можливістю впливу на зміст рішення керівника державного органу про встановлення стимулюючих виплат.

Оскільки керівник самостійного структурного підрозділу не може об'єктивно оцінити власну роботу, при внесенні пропозицій щодо розміру премії для себе між його приватним інтересом, що полягає у бажанні отримати стимулюючу виплату у вищому розмірі, та службовим повноваженням виникає суперечність, яка впливає на його об'єктивність при вчиненні зазначених дій, що є реальним конфліктом інтересів.

Приклад 2

Керівник державного органу самостійно прийняв рішення про встановлення собі премії.

Чи виникає конфлікт інтересів у керівника державного органу? Так.

При вирішенні питання про встановлення собі премії керівник державного органу самостійно оцінює свою роботу за певними критеріями, визначеними у відповідних нормативно-правових актах, і встановлює її конкретний розмір.

Приватний (майновий) інтерес такого керівника полягає у заінтересованості отримати заробітну плату у більшому розмірі та впливає на об'єктивність і неупередженість прийняття ним рішень щодо встановлення собі премії.

Отже, у керівника державного органу виникає конфлікт інтересів, який потребує врегулювання у встановленому Законом порядку.

5. Обмеження одержання подарунків

Приклад

Директор державного підприємства отримав від підлеглого, з яким товаришує, подарунок у негрошовій формі вартістю 1000 гривень.

Чи буде це порушенням обмежень щодо одержання подарунків, передбачених ст. 23 Закону? Так, це буде вважатися порушенням вимог ст. 23 Закону.

Незалежно від суми подарунка вбачається порушення директором вимог ч. 1 ст. 23 Закону, оскільки дарувальник перебуває в підпорядкуванні обдаровуваного.

Якщо директор прийме рішення на користь підлеглого, від якого він отримав подарунок, таке рішення (відповідно до ч. 4 ст. 23 Закону) вважатиметься прийнятим в умовах конфлікту інтересів та підлягатиме скасуванню. Воно також може бути визнане незаконним у судовому порядку, а директор притягнутий до відповідальності за ст.ст. 1725, 1727 КУпАП.

6. Обмеження зайняття іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю

Приклад 1

Державний службовець зареєстрований як ФОП.

Чи має місце порушення встановленої в п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою діяльністю?

Ні, якщо він фактично не займається підприємницькою діяльністю.

Державна реєстрація є лише передумовою для здійснення підприємницької діяльності та, власне, не свідчить про порушення вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону. При цьому реєстрація ФОП та одночасно здійснення підприємницької діяльності особою, яка є державним службовцем, буде порушенням обмежень, встановлених у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону, щодо заборони зайняття підприємницькою діяльністю.

Разом з тим рекомендуємо для уникнення будь-яких підозр стосовно можливого порушення вимог щодо суміщення та сумісництва при перебуванні у статусі особи, уповноваженої на виконання функцій держави/місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), припиняти підприємницьку діяльність ФОП у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Приклад 2

Державний службовець є донором крові та отримав плату за здачу крові.

Чи має місце порушення встановленої в п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

Ні, це не є порушенням Закону.

Донорство крові та її компонентів – добровільний акт волевиявлення людини, що полягає у даванні крові або її компонентів для подальшого безпосереднього використання їх для лікування, виготовлення відповідних лікарських препаратів або використання у наукових дослідженнях (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про донорство крові та її компонентів»).

Оплата здачі крові передбачена ч. 4 ст. 2 Закону України «Про донорство крові та її компонентів», постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 № 1821 «Про підвищення рівня оплати давання донорами крові та (або) її компонентів».

Донорство крові та її компонентів не містить ознак підприємницької та/або іншої оплачуваної діяльності, а оплата здачі крові має виключно компенсаційний характер і спрямована на стимулювання та заохочення донорства, розвиток якого є важливою соціальною необхідною справою держави.

Приклад 3

Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, надає належне їй на праві власності нерухоме майно в оренду.

Чи є це порушенням встановлених у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону заборон у частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю України?

Ні, якщо такі дії не містять ознак підприємницької діяльності.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Власник володіє, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону.

Передаючи своє майно в оренду, власник не здійснює «іншої оплачуваної діяльності», заборона на яку міститься у ст. 25 Закону, а лише реалізує своє право на розпорядження належним йому майном та отримує за це плату.

Приклад 4

Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, бере участь у проведенні зовнішнього незалежного оцінювання.

Чи є це порушенням вимог п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону в частині заборони займатися підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю?

Ні, це не є порушенням.

У ч. 1 ст. 25 Закону міститься заборона для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім, зокрема, викладацької.

Викладацька діяльність у закладах освіти здійснюється на основі освітньої програми, одним з компонентів якої є контрольні заходи, спрямовані на визначення результатів навчання (ст. 1, ч. 8. ст. 12, ч. 2 ст. 33 Закону України «Про освіту», ч. 1 ст. 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Такі результати оцінюються шляхом державної підсумкової атестації, яка може здійснюватися, зокрема, у формі зовнішнього незалежного оцінювання, яке своєю, чергою є одним з основних видів оцінювання результатів навчання учнів, які завершують здобуття базової чи профільної середньої освіти (ч. 2 ст. 17, ч. 1 ст. 47 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

У ст. 47 Закону України «Про освіту» передбачено, що зовнішнє незалежне оцінювання – це оцінювання результатів навчання, здобутих особою на першому рівні освіти.

Виходячи із системного аналізу положень вищезазначених Законів, можна зробити висновок про те, що обов'язковою складовою освітнього процесу є заходи оцінювання результатів навчання учнів, які за своїм змістом є частиною викладацької діяльності.

До виконання робіт і надання послуг, пов'язаних з проведенням ЗНО, Українським центром оцінювання якості освіти та регіональними центрами оцінювання якості освіти залучаються педагогічні, наукові, науково-педагогічні працівники та інші фахівці. Відповідний механізм визначено Порядком залучення педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників та інших фахівців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 222.

З огляду на викладене ЗНО є формою оцінювання результатів навчання учнів, яке своєю чергою є частиною викладацької діяльності, а отже, участь у його проведенні осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не міститиме ознак порушення встановлених ст. 25 Закону обмежень.

7. Щодо обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування

Приклад 1

Особа 1 працювала слідчим та розслідувала кримінальне провадження, де Особа 2 мала статус підозрюваного. Протягом року після звільнення з посади слідчого Особа 1 почала здійснювати захист Особи 2 (не представництво інтересів).

Чи буде це порушенням обмеження, встановленого в п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону щодо представлення інтересів особи у справах, в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в

якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності?

Так, це буде порушенням.

Закон не визначає змісту представництва як діяльності, на здійснення якої ним встановлено обмеження. Перелік справ, на представництво в яких зазначеним положенням Закону встановлено заборону, не є вичерпним, така діяльність не обмежується виключно окремими видами адвокатської діяльності й включає як представництво, що здійснюється відповідно до цивільного законодавства, так і різні види процесуального представництва;

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», виокремлюючи такі види адвокатської діяльності, як представництво та захист, у ст. 20 наділяє адвоката професійними правами, що є логічними для всіх видів адвокатської діяльності.

Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій (ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Отже, адвокатська діяльність незалежно від її виду (захист, представництво тощо) здійснюється від імені та в інтересах особи, якій надається правова допомога, та в обсязі, визначеному такою особою у договорі про надання правової допомоги.

Таким чином, обмеження, встановлені в п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону, поширюються на випадки здійснення захисту в справах, у яких іншою стороною є орган, в якому особа, що припинила виконання функцій держави, працювала на момент припинення відповідної діяльності.

Приклад 2

Особа 1 звільнилася з територіального підрозділу головного управління Національної поліції в області й тепер займається адвокатською діяльністю.

В рамках своєї адвокатської діяльності Особа 1 планує представляти інтереси Особи 2 у справі, де іншою стороною є територіальний підрозділ патрульної поліції.

Чи має право Особа 1 представляти інтереси Особи 2?

Ні, оскільки такими діями порушуватиме обмеження, встановлене в п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону.

Передбачене у п. 3 ч. 1 ст. 26 Закону обмеження поширюватиметься на осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, якщо при представленні ними інтересів будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах) другою стороною буде Національна поліція: центральний орган управління поліцією, територіальний чи міжрегіональний орган (їхній перелік визначено у частинах 1 та 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»).

РЕКОМЕНДОВАНА ФОРМА
повідомлення безпосереднього керівника
про реальний/потенційний конфлікт інтересів

Керівнику _____

(ПІБ особи, яка повідомляє, посада)

ПОВІДОМЛЕННЯ
про реальний/потенційний конфлікт інтересів

(стисло викласти ситуацію, в якій виник реальний/потенційний конфлікт інтересів,
зміст приватного інтересу, службові повноваження, під час виконання яких
приватний інтерес впливає (може вплинути) на об'єктивність та неупередженість
прийняття рішень, вчинення дій)

Додатки:

Дата

Підпис особи, яка повідомляє

РЕКОМЕНДОВАНА ФОРМА
повідомлення про наявність реального/потенційного конфлікту
інтересів
(якщо особа перебуває на посаді, яка не передбачає
наявності у неї безпосереднього керівника)

1. Інформація про особу, яка повідомила про наявність реального, потенційного конфлікту інтересів: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Місце роботи особи: _____

(повне найменування органу державної влади або
місцевого самоврядування, юридичної особи
публічного права тощо)

3. Посада, на яку призначено (обрано) особу: _____

4. Дата призначення (обрання) на посаду: _____

5. Перелік службових повноважень, під час виконання яких виник
реальний
чи потенційний конфлікт інтересів: _____

6. Інформація стосовно наявності реального, потенційного конфлікту інтересів:

(стисло викласти ситуацію, в якій виник реальний, потенційний конфлікт інтересів, а також зміст приватного інтересу, що впливає на об'єктивність прийняття рішення)

7. Інформація про заходи, які вжито щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів (якщо такі заходи вживалися):

Дата

Підпис особи, яка повідомляє

РЕКОМЕНДОВАНА ФОРМА
повідомлення Національного агентства з питань запобігання
корупції про передачу в управління підприємств та/або
корпоративних прав

1. Інформація про особу, яка передала в управління належні їй підприємства та/або корпоративні права:

(прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків)

2. Посада, на яку призначено (обрано) особу, у зв'язку з чим здійснено передачу в управління належних їй підприємств та/або корпоративних прав: _____

3. Дата призначення (обрання) на посаду (з наданням копії організаційно-розпорядчого документа про призначення/обрання на посаду)_____

4. Дата передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління:

5. Відомості про передані підприємства та/або корпоративні права:

(найменування переданого в управління підприємства, його організаційно-правова форма, код Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частка у статутному (складеному) капіталі підприємства, у грошовому та відсотковому вираженні, а у випадку, якщо це цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, відомості стосовно виду цінного паперу, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів)

6. Спосіб передачі підприємств та/або корпоративних прав в управління:

7. Інформація про особу, в управління якій передано підприємства та/або корпоративні права: _____

(прізвище, ім'я та по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків (серія та номер паспорта громадянина України, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків) особи, в управління якій передано підприємства та/або корпоративні права або найменування відповідної юридичної особи із зазначенням коду Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб- підприємців)

Додатки: _____

(нотаріально засвідчена копія укладеного договору, копії наказу про призначення (рішення про обрання) на посаду та установчих документів чи документів, що підтверджують наявність корпоративних прав)

Дата: _____

Підпис особи, яка повідомляє: _____

РЕКОМЕНДОВАНА ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ
до Національного агентства з питань запобігання корупції
з метою отримання роз'яснення у разі існування у особи
сумнівів щодо наявності/відсутності у неї
реального/потенційного конфлікту інтересів
(на підставі ч. 5 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції»)

1. Інформація про особу, у якої наявні сумніви щодо наявності/відсутності у неї конфлікту інтересів:

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Місце роботи особи: _____

(повне найменування органу державної влади або місцевого самоврядування,
юридичної особи публічного права тощо)

3. Посада, яку займає особа (з наданням копії документа про призначення (обрання) на посаду: _____

4. Дата призначення (обрання) на посаду: _____

5. Перелік службових повноважень, при реалізації (можливості реалізації) яких виник сумнів щодо наявності/відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів: _____

6. Опис ситуації та обставин, при існуванні яких можлива наявність реального/потенційного конфлікту інтересів: _____

7. Додатки:

Інформація про нормативно-правові акти та копії документів, якими визначаються правовий статус та структура органу, установи, організації, підприємства, де працює особа (реквізити нормативно-правового акту, якщо відповідні відомості містяться в нормативно-правовому акті, копію положення про орган, установу, статуту підприємства, штатного розпису, документу, яким визначається розподіл повноважень між керівництвом органу, установи, організації, підприємства, за наявності схематичного зображення організаційної підпорядкованості між структурними підрозділами, керівництвом);

Копії документів, які визначають повноваження особи, у якої існує сумнів щодо наявності у неї конфлікту інтересів (посадової інструкції, положення про структурний підрозділ, в якому особа працює, регламентів та інших документів, в яких можуть визначатися повноваження особи (доручень керівництва, документів про роботу комісії, робочої групи, до якої включено особу));

Якщо конфлікт інтересів зумовлений спільною роботою з іншим працівником (наприклад, дружні, родинні, неприємні стосунки тощо) копії посадової інструкції, положення про структурний підрозділ, в якому працює працівник, інші документи, які визначають повноваження такої особи.

Звертаємо увагу!

1) Незазначення всіх обставин та деталей ситуації, інформації щодо повноважень, які можуть бути реалізовані за посадою, щодо відносин, що зумовлюють приватний інтерес, унеможлиблює надання обґрунтованого висновку про відсутність конфлікту інтересів;

2) Національне агентство надає висновок щодо наявності/відсутності конфлікту інтересів за результатами аналізу наданої особою інформації і у разі приховування, перекручення інформації, яка має значення для встановлення факту наявності/відсутності конфлікту інтересів, висновок Національного агентства за таких умов про відсутність конфлікту інтересів не може бути підставою для звільнення особи від відповідальності згідно з положеннями ч. 6 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції».

Дата

підпис особи

ЛИСТ-ОЗНАЙОМЛЕННЯ

Я, _____

прізвище, ім'я, по-батькові (повністю)

займана посада (повністю) або посада, на яку претендуєте як кандидат (необхідне підкреслити)

ознайомлений(на) із Законом України «Про запобігання корупції» зокрема положеннями: статті 22 «Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища», статті 23 «Обмеження щодо одержання подарунків», статті 24 «Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними», статті 25 «Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності», статті 27 «Обмеження спільної роботи близьких осіб», статті 28 «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», розділу VI «Правила етичної поведінки», статті 45 «Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», статті 65-1 «Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення»; із Законом України «Про правовий режим воєнного стану», зокрема положеннями статті 10 «Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану».

«__» _____ 2022 року

(підпис)

Довідкове видання

БУГАЙЧУК Костянтин Леонідович
МОРГУНОВ Олександр Анатолійович
ПРИБИТКОВА Наталія Олександрівна

**ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ ЩОДО
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ**
(ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ВИКРИВАЧАМИ,
ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ)

Інформаційно-практичний довідник

Коригування: *М.В. Цветкова-Верніченко*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 16,3. Обл.-вид. арк. 6,1.
Тираж 50 пр. Зам. № 2022-23.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.